

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΩΡΙΑΝ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΩΣ

Υπο JOAN ROBINSON

Μετάφρασις : Α. Θ. ΧΟΥΜΑΝΙΔΗ

(*Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου*)

Τι συμβαίνει όταν ἡ ἐπένδυσις αὐξάνη

Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι εἰς περίοδον γενικῆς ἀνεργίας οἱ ἐπιχειρηματῆαι ἀποφασίζουσι νὰ ἐπεκτείνουν τὸ σχέδιόν των εἰς μεγαλυτέραν ἔκτασιν ἢ πρότερον, ἐνῶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ἀτόμων δι' ἀποταμίευσιν παραμένει ἡ αὐτή. Μία αὐξησις εἰς τὴν δραστηριότητα λαμβάνει χώραν εἰς τὰς βιομηχανίας παραγωγῆς κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν. Τὰ εἰσοδήματα αὐξάνουσι, οἱ πρῶνι ἀνεργοὶ ἀρχίζουσι νὰ λαμβάνουσι μισθὸν καὶ τὰ κέρδη ἀνέρχονται. Μέρος τῶν ἐπιπροσθέτων τούτων εἰσοδημάτων ἐξοδεύεται, ἡ δραστηριότης εἰς τὰς βιομηχανίας κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν αὐξάνει ἐπίσης, ἐνῶ ἐπέρχεται μία μεγαλειτέρα αὐξησις εἰς τὰ εἰσοδήματα.

Τώρα μὲ ἐν ὑψηλότερον ἐπίπεδον τοῦ εἰσοδήματος καὶ τὴν αὐτὴν γενικῶς τάσιν δι' ἀποταμίευσιν ὡς πρότερον τὸ ποσὸν ποῦ τὸ κοινὸν θὰ ἀποταμιεύσῃ θὰ αὐξηθῆ. Διότι χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ οὐδεμία μεταβολὴ εἰς τὴν οἰκογενειακὴν στοργήν, πρόβλεψιν ἢ ὑπερηφάνειαν, χωρὶς καμμίαν ἀλλαγὴν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν δι' ἀποταμίευσιν, ἐφ' ὅσον τὰ εἰσοδήματα εἶναι ὑψηλότερα τὸ καινὸν θὰ ἀποταμιεύσῃ περισσότερον. Μία μεταβολὴ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν δι' ἀποταμίευσιν σημαίνει ὅτι ὁ κόσμος ἔχει τάσιν νὰ ἀποταμιεύῃ περισσότερον. Ἄλλὰ μὲ τὴν αὐτὴν ἐπιθυμίαν δι' ἀποταμίευσιν τὸ πραγματικὸν ποσὸν τῆς ἀποταμιεύσεως θὰ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἰσοδήματος τὸ ὁποῖον διαθέτουν. Καθ' ὅσον αἱ πλέον ἐπείγουσαι ἀνάγκαι τίθενται εἰς τὴν πρώτην σειρὰν ἱκανοποιήσεως καὶ ὁ τρόπος ζωῆς γίνεται περισσότερον ἀνετός, ἡ σπουδαιότης τῆς ἀμέσου καταναλώσεως ἐλλαττοῦται συγκρινομένη μὲ τὰ πλεονεκτήματα τῆς δημιουργίας πλούτου καὶ ἡ ἠθικὴ προσπάθεια τῆς συγκρατήσεως ἀπὸ τὴν ἀμεσον κατανάλωσιν γίνεται ὀλιγώτερον ἐπίπονος. Οὕτω κατὰ γενικὸν κανόνα ἡ ἀποταμίευσις αὐξάνει μὲ τὸ εἰσόδημα. Ὁ κανὼν οὗτος δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν εἰς ἐκάστην περιπτώσιν οὔτε πάντοτε εἰς μεμονωμένας περιπτώσεις, ἀλλὰ ὡς θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναμένωμεν συναντᾶται μοιραίως καὶ τυχαίως.

Ἡ ἀποταμίευσις ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εισοδήματος καὶ τὸ εισόδημα ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀναλογίας εἰς τὴν ὁποίαν παράγονται τὰ ἀγαθὰ ἐπενδύσεως. Καθεὶς εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἀποταμιεύῃ τόσον ὅσον τοῦ ἀρέσει, ἀλλὰ τὸ πόσον ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποταμιεύσῃ ἐπηρεάζεται ἐκ τοῦ εισοδήματός του, ἐνῶ τοῦτο μὲ τὴν σειράν του ἐπηρεάζεται ἐκ τῶν ἀποφάσεων τῶν ἐπιχειρηματιῶν κατὰ πόσον δι' αὐτοὺς ἀξίζει νὰ ἐπενδύσῃ. Οὕτω ἕκαστον ἄτομον πράττει ὡς ἐπιθυμεῖ, ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπιθυμεῖ καθορίζεται ὑπὸ τῶν ἐπιχειρηματιῶν. Ἡ ἀποταμίευσις εἶναι ἴση πρὸς τὴν ἐπένδυσιν, διότι ἡ ἐπένδυσις ὁδηγεῖ εἰς μίαν κατάστασιν τοιαύτην, ὥστε οἱ ἄνθρωποι νὰ θέλουν νὰ ἀποταμιεύσῃ. Ἡ ἐπένδυσις ἀναγκάζει τὰ εισοδήματα νὰ εἶναι ἴσα μὲ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα οἱ ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦν νὰ ἀποταμιεύσῃ καὶ εἰς ποσοστὸν ἴσον πρὸς τὸ ποσοστὸν τῆς ἐπενδύσεως. Ὅσον περισσότερον τὸ κοινὸν ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποταμιεύσῃ τόσον χαμηλότερον εἶναι τὸ ἐπίπεδον τοῦ εισοδήματος τὸ ὁποῖον ἀντιστοιχεῖ εἰς ἓν δεδομένον ποσοστὸν ἐπενδύσεως καὶ τόσον ὀλιγώτερα εἶναι ἡ αὐξήσις τοῦ εισοδήματος ἢ δημιουργουμένη ἐκ μιᾶς δοθείσης αὐξήσεως εἰς τὸ ποσοστὸν τῆς ἐπενδύσεως.

Τι συμβαίνει ὅταν αὐξάνῃ ἡ ἐπιθυμία δι' ἀποταμίευσιν

Τὸ ἐπιχειρήμα δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν εἰς τὴν ἀντίθετον περίπτωσιν. Ἡ ἐπιθυμία δι' ἀποταμίευσιν δὲν προάγει τὴν ἐπένδυσιν. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀτόμου δι' ἀποταμίευσιν αὐξάνει, δηλ. ὅτι τὸ ποσὸν τὸ ὁποῖον θὰ ἀποταμιεύσῃ ἐξ ἑνὸς εισοδήματος αὐξάνει ἐνῶ οἱ ἐπιχειρηματῆται ἐπιλαμβάνονται ἐπενδύσεων κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν ὡς καὶ πρότερον. Οὕτω ἄτομά τινα θὰ ἐξοδεύσῃ ὀλιγώτερα ἐκ τοῦ εισοδήματός των ἀφ' ὅσον ἐξώδευον προηγουμένως. Εἰς τοὺς κλάδους τῶν εἰδῶν καταναλώσεως κατὰ συνέπειαν θὰ μειωθῇ λόγῳ τῆς μειώσεως ταύτης εἰς τὸ εισόδημα, ἡ κατανάλωσις θὰ περιορισθῇ ἔτι περισσότερον καὶ θὰ ἐπέλθῃ μία ἀκόμη μεγαλύτερα μείωσις εἰς τὰ εισοδήματα.

Ἡ δαπάνη ἀτόμου τινὸς δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ εισόδημα ἑνὸς ἄλλου ἀνθρώπου. Καὶ ὅταν ἄτομόν τι ἐξοδεύει ὀλιγώτερον τότε ἓνα ἄλλο κερδίζει ὀλιγώτερον. Ἐνῶς τὰ εισοδήματα μειώνονται, ἐλαττοῦται ἐπίσης καὶ τὸ ποσὸν τὸ ὁποῖον θὰ ἤθελε τὸ ἄτομον νὰ ἀποταμιεύσῃ, τὸ δὲ εισόδημα ὅσον ἀφορᾷ τὴν κοινότητα λαμβανόμενην ἐν τῷ συνόλῳ ὑποβιβάζεται εἰς τὸ ἐπίπεδον ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον τὸ πραγματικὸν ποσοστὸν τῆς ἀποταμιεύσεως δὲν εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ ποσοστὸν τῆς ἐπενδύσεως. Ὅσον περισσότερον ἀπρόθυμοι ἄνθρωποι θὰ εὔρεθῶν διὰ νὰ μειώσῃ τὰς ἀποταμιεύσεις των τόσον μεγαλύτερα θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡ πτώσις τῶν εισοδημάτων.

Οὕτω διὰ μίαν ἀκόμη φοράν παρατηροῦμεν ὅτι ἀνεξαρτήτως τῆς στάσεως τῶν ἀτόμων ἔναντι τῆς ἀποταμιεύσεως τὸ ποσὸν τὸ ὁποῖον πραγματικῶς θὰ ἀποταμιεύσῃ λαμβανόμενον συνολικῶς καθορίζεται δι' αὐτοὺς ἐκ τῶν ἀπο-

φάσεων τῶν ἐπιχειρηματιῶν καὶ ἐκ τοῦ ποσοῦ τῶν ἐπενδυτικῶν ἀγαθῶν τὸ ὅποιον ἐκλέγουν οὕτοι διὰ τὰ παρὰ γοῦν. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἕκαστον ἄτομον δύναται νὰ αὐξήσῃ τὸ ποσοῦν τῆς ἀποταμιεύσεώς του, ἀλλὰ τὸ γεγονός ὅτι ἀποταμιεύει περισσότερον, πρᾶγμα τὸ ὅποιον σημαίνει ὅτι δαπανᾷ ὀλιγώτερον, ὁδηγεῖ εἰς μίαν μείωσιν τῶν εἰσοδημάτων τῶν ἄλλων ἀτόμων εἰς τοιοῦτον σημῆλον, ὥστε νὰ ἀποταμιεύουν ὀλιγώτερα καὶ οὕτω ἡ ἀποταμίευσίς του δὲν ἀλλοιώνει τὸ συνολικὸν ποσοῦν τῆς ἀποταμιεύσεως. Τὸ ἀποταμιεῖον ἄτομον δὲν ἔχει ἄμεσον ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ποσοῦ τῆς ἐπενδύσεως. Ἐὰν οἱ ἐπιχειρηματίαι βλέπουν ὅτι θὰ ὑπάρξῃ κέρδος ἐκ μιᾶς ἐπενδύσεως ἢ ἐπένδυσις θὰ γίνῃ καὶ ἐὰν ὅχι τότε δὲν θὰ προβοῦν εἰς αὐτήν.

Ἡ πρωτοβουλία εὐρίσκειται εἰς χεῖρας τῶν ἐπιχειρηματιῶν καὶ οὐχὶ τῶν ἀποταμιεύοντων. Οἱ ἀποταμιεύοντες ὡς σύνολον εὐρίσκονται εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐπιχειρηματιῶν ἐνῶ ἀτομικῶς εἰς ἕκαστος ἐξ αὐτῶν εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἀποταμιεύῃ τόσον ὅσον θέλει. Ἐὰν ἡ ἐπιθυμία τῶν ἐπιχειρηματιῶν νὰ δημιουργήσῃσι νέα κεφαλαιουχικὰ ἀγαθὰ δὲν αὐξάνει τότε οὐχὶ μόνον δὲν μειοῦται ἡ ροπή πρὸς ἀποταμίευσιν, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐπέργεται κακμία αὐξήσις εἰς τὸ ἄθροισμα τοῦ ποσοῦ τῆς ἀποταμιεύσεως. Ἡ κατανάλωσις πίπτει καὶ τὰ εἰσοδήματα ὑπόκεινται εἰς πτώσιν ἀνολόγως μὲ τὴν κατανάλωσιν οὕτως ὥστε παρ' ἅλλας τὰς θυσίας πρὸς αὐξήσιν τῶν οικονομιῶν δὲν λαμβάνει χώραν οὐδεμία αὐξήσις εἰς τὴν ἀποταμίευσιν, ἢ ἐγγράται δὲν ἀμοίβει μὲ πρόσθετον πλοῦτον τὴν κοινότητα. Αἱ ἐνέργειαι καὶ αἱ ἀπορρίψεις τῶν ἀποταμιεύοντων δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι ἄμεσα ἀποτελέσματα ἐπὶ τῆς ἀναλογίης εἰς τὴν δημιουργοῦνται νέα ἔμμεσα ἀγαθὰ. Τὸ μόνον τὸ ὅποιον δύνανται ἀπ' εὐθείας νὰ ἐπηρεάσῃσι εἶναι τὸ ἐπίπεδον τῆς τρεχούσης κατανάλωσεως καὶ τὸ τρέχον ὄλιγον ποῦν τῶν κατανάλωτικῶν ἀγαθῶν καὶ κατὰ συνέπειαν τὸ ἐπίπεδον τοῦ εἰσοδήματος καὶ τὸν ὄλιγον βαθμὸν τῆς δραστηριότητος.

Τὸ ψευδὲς ἐπιχείρημα τοῦ ἀποθησαυρισμοῦ

Συγγραφεῖς τινες ἐμφανίζονται ὡς διαφωνοῦντες μὲ τὴν ἀπόψιν ταύτην. Αἱ ἀποταμιεύσεις λέγουν περιορίζονται εἰς τὴν ἀγορὰν χρεωγράφων καὶ ἐὰν αἱ ἀποταμιεύσεις αὐξάνουσιν ὑφίσταται μίαν αὐξήσασα ζήτησις διὰ χρεωγράφα. Νέα χρεωγράφα ἐκδίδονται πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐπενδύσεως καὶ συνεπῶς μίαν αὐξήσις εἰς τὴν ἀποταμίευσιν ὁδηγεῖ εἰς μίαν αὐξήσιν τῆς ἐπενδύσεως. Τὸ ἐπιχειρημα τοῦτο ἀπορρίπτεται ἀσυζητητί, διότι ἐφ' ὅσον ἡ αὐξήσις τοῦ ποσοῦ τῆς ἀποταμιεύσεως ἀτόμου τινὸς ἐλαττώνει τὴν ἀποταμίευσιν τῶν ἄλλων, δὲν προστίθεται πρὸς τὴν εἰς τὸ συνολικὸν ποσοῦν τῆς ἀποταμιεύσεως τῆς κοινότητος καὶ συνεπῶς καὶ εἰς τὴν ζήτησιν χρεωγράφων. Ἀλλὰ τὸ ἀρχικὸν τοῦτο σφάλμα ὁδηγεῖ εἰς μίαν περαιτέρω περιπλοκήν. Ἐὰν ἡ ἀποταμίευσις δημιουργεῖ κατὰ τρόπον ἄμεσον τὴν ἐπένδυσιν θὰ ἦτο ἄχρως δυσχερὲς νὰ ἴδωμεν τίνι τρόπῳ θὰ ἐπέρχεται ἀνεργία καὶ οἱ συγγραφεῖς αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἀντὶ νὰ ἐξεύ-

ρουν μίαν ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τῆς ἀνεργίας συνήθως υἰοθετοῦν τὴν ἰδέαν τῆς ἀποθησαυρίσεως. Ἐὰν ἄτομόν τι ἀποταμιεύει, ἰσχυρίζονται, καὶ ἀγοράζει χρεώγραφα μὲ τὸν νέον αὐτὸν πλοῦτον. ἢ ἐπένδυσιν αὐτομάτως αὐξάνει ἀλλ' ἐὰν μετατρέψῃ τὸν νέον αὐτὸν πλοῦτον εἰς νόμισμα, δηλαδή, ἀποθησαυρίσῃ, δὲν ἔχομεν ἀντίστοιχον ἐπένδυσιν. Τοῦτο ὅμως εἶναι ἀπλῶς μία πλάνη. Ἡ ἀποταμίευσις τοῦ ἀτόμου δὲν εἶναι μία αἰτία ἐπενδύσεως δι' ἐκάστην περίπτωσιν κεχωρισμένη καὶ δὲν προκύπτει ζήτημα διακρίσεως. Εἶναι ἀληθές ὅτι θὰ ἀνακαλύψωμεν πῶς ἡ ἐπιθυμία τῶν ἀτόμων νὰ διατηρήσουν τὸν πλοῦτον των (δὲν ἔχει οὐδεμίαν σημασίαν ἐὰν εἶχε ἀποταμιευθῆ τελευταίως ἢ ἦσαν κτήμα των ἀπὸ καιρῶ) εἰς νόμισμα παρὰ εἰς χρεώγραφα παίζει μέγιστον ρόλον δι' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ποσοστοῦ τῆς ἐπενδύσεως καὶ τοῦ ἐπιτοκίου. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἐν ἑμῶσιν καὶ περιπεπλεγμένον ἀποτέλεσμα. Ὁ ἀποταμιεύων δὲν ἐξασκαεῖ ἕμεσον ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ποσοστοῦ ἐπενδύσεως ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐὰν ἀγοράζῃ χρεώγραφα εἴτε ὄχι. οὕτως δύναται νὰ ἀγοράσῃ χρεώγραφα εἴτε νὰ προσθέσῃ εἰς τὰ μετρητὰ του ὅ,τιδήποτε τοῦ ἀρέσει ἐφ' ὅσον ὅμως ὁ ὑπόλοιπος κόσμος ἀποταμιεύει ὀλιγώτερον, διότι ἀποταμιεύει περισσότερον ἀγοράζων ὀλιγώτερα χρεώγραφα ἢ δαπανᾷ μετρητὸν χρήμα πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του. Τὸ ζήτημα τοῦ πόσος πλοῦτος κατέχεται εἴτε εἰς χρήμα εἴτε εἰς χρεώγραφα ἔχει μίαν μόνον ἀσήμαντον σχέσιν μὲ τὴν ἔσω ἐξάρτησιν τῆς ἐπενδύσεως καὶ ἀποταμιεύσεως. Ἡ πλάνη ἥτις εἶναι συνυφασμένη μὲ τὴν ἰδέαν τῆς «ἀποθησαυρίσεως» προσέρχεται ἀναμφιβόλως ἐκ τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἀνακαλύψωμεν τοῦ διωχθεύθησιν καὶ ἐξανημιθεῖσαι ἀποταμιεύσεις. Εἶναι ἀρκούντως ὀφθαλμοφανές ὅτι ἐὰν ὑβῆθη ἡ ἐπιθυμία τῶν ἀτόμων πρὸς ἀποταμίευσιν καὶ δὲν ἐπῆλθεν ἐκ παραλλήλου ἀνάλογος αὐξήσις εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἐπιχειρηματιῶν δι' ἐπένδυσιν, τότε εἰς τὴν πραγματικότητα ἡ ἀποταμίευσις δὲν αὐξάνει καὶ ἡ ἐξήγησις ἥτις δίδεται εἶναι ὅτι αἱ ἐλλείπουσαι ἀποταμιεύσεις ἀπωλέσθησιν καθ' ὃν χρόνον ἔλαβον τὴν ἄχουσαν πρὸς τὸ ρευστὸν χρήμα ἀντὶ εἰς χρεώγραφα.

Αὕτη ὅμως δὲν εἶναι μία βásiμος ἐξήγησις, οὐδαμῶς ὑπάρχουν ἀποταμιεύσεις, ἀπέτυχον εἰς τὸ νὰ γίνουν πραγματικότερες, τοῦτο δὲ διότι ὅσον ταχύτερον ἄτομόν τι αὐξάνει τὰς ἀποταμιεύσεις του ἐλαττώνοντας τὰ ἔξοδά του, τόσον τῶν ἄλλων ἀτόμων τὰ εἰσοδήματα μειώνονται καὶ τόσον ὀλιγώτερον ἀποταμιεύουν ὅσον περισσότερον ἀποταμιεύει τοῦτο.

Περίληψις

Διὰ νὰ συνοψίσωμεν : Ὅταν ἡ ἐπένδυσις αὐξάνει, τὰ εἰσοδήματα ἀνεργονται εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον αὐξάνει ἀναλόγως ἡ ἀποταμίευσις, ἀλλ' ἐὰν ἡ ἐπιθυμία πρὸς ἀποταμίευσιν αὐξάνει τὰ εἰσοδήματα μειώνονται τόσον ὅσον ἡ στάθμη τῆς ἀποταμιεύσεως δὲν εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ πρότερον. Ἡ ἰσότης μεταξύ ἀποταμιεύσεως καὶ ἐπενδύσεως διατηρεῖται μέσῳ

τῶν μεταβολῶν εἰς τὸ εἰσόδημα. Οὕτω τὸ ἐπίπεδον τοῦ εἰσοδήματος καθορίζεται ἐκ τοῦ ποσοστοῦ τῆς ἐπενδύσεως καὶ τῆς ἐπιθυμίας δι' ἀποταμίευσιν. Δοθείσης τῆς ἐπιθυμίας πρὸς ἀποταμίευσιν τὸ ἐπίπεδον τοῦ εἰσοδήματος τὸ ὁποῖον θὰ ρυθμίζει ταύτην θὰ κυβερνᾶται ὑπὸ τοῦ ποσοστοῦ τῆς ἐπενδύσεως. Καὶ δοθέντος τοῦ ποσοστοῦ τῆς ἐπενδύσεως, τὸ ἐπίπεδον τοῦ εἰσοδήματος καθορίζεται ἐκ τῆς ἐπιθυμίας δι' ἀποταμίευσιν.

Εἴμεθα τῶρα εἰς θέσιν νὰ δώσωμεν ἓνα προσωρινὸν συλλογισμὸν τοῦ πῶς οἱ πόροι δύνανται νὰ ἐξανεμισθοῦν παραμένοντες ἐν ἀδρανεῖα:

Ἐὰν τὸ ποσὸν τὸ ὁποῖον οἱ ἐπιχειρηματίαι ὑπὸ δεδομένους ὄρους θέλουν νὰ ἐπενδύσουν εἶναι μικρότερον τοῦ ποσοῦ τὸ ὁποῖον τὰ ἄτομα λαμβανόμενα ὡς σύνολον θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἀποταμιεύσουν ἀπὸ τὰ εἰσοδήματά των τῶν ὁποίων μία πλήρης ἀπασχόλησις τῶν οικονομικῶν δυνατοτήτων θὰ προεκάλει, τότε δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ μία πλήρη, ἀπασχόλησις, καὶ τὰ εἰσοδήματα θὰ εἶναι ἐν τῇ πραγματικότητι ὀλιγώτερα τῆς ἐπιτευξομένης πλήρους ἀπασχολήσεως. Ἡ ἄς ἐξετάσωμεν τὸ ἴδιον πρᾶγμα κατ' ἄλλον τρόπον—ὑποθέτοντες ὅτι αἱ ἀποφάσεις τῶν ἐπιχειρηματιῶν δι' ἐπένδυσιν λαμβάνονται ὑπὸ τὸ φῶς τῶν προσδοκωμένων εἰς τὸ μέλλον κερδῶν, τότε τὸ τρέχον ποσοστὸν ἐπενδύσεως εἶναι δεδομένον καὶ ἐὰν τὰ ἄτομα δὲν θέλουν νὰ δαπανήσουν ἐπὶ τῆς τρεχούσης καταναλώσεως, ἢ ὅλη διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ποσοστοῦ ἐπενδύσεως καὶ τοῦ ὀλικοῦ εἰσοδήματος ἥτις θὰ ὑπῆρχε ἐὰν εἴχομεν μίαν πλήρη ἀπασχόλησιν αὕτη δὲν θὰ ὑφίστατο.

Οὕτω ἡ λαϊκὴ περιγραφή τῆς ἀνεργίας «ἡ πτωχεῖα ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀφθονίας» περιέχει μεγάλην δόσιν ἀληθείας, διότι κατὰ τινὰ τρόπον ἡ ἀνεργία προκύπτει διὰ τὸν λόγον ὅτι τὰ εἰσοδήματα τὰ ὁποῖα ἄτομά τινὰ ἤθελον νὰ ἀπολαύσουν ἐν τῇ ἐλλείψει τῆς ἀνεργίας, θὰ ἦσαν τόσον σημαντικὰ ὥστε δὲν θὰ εἶχον ἀνάγκην νὰ δαπανήσουν ἀρκετὸν χρῆμα ἵνα παράσχουν τὴν δυνατότητα εἰς τοὺς ἐπιχειρηματίας ὅπως παράσχουν οὗτοι ἀπασχόλησιν εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ζητοῦν ἐργασίαν.

Ἡ περιλήψις αὕτη εἶναι μία προσωρινὴ ἐκθεσις τῆς ὕλης ἡ ὅποια θὰ γίνῃ περισσότερον κατανοητὴ ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ θέματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙΙ

Ο ΠΟΛΛΑΠΛΑΣΙΑΣΤΗΣ

Πρωτογενῆς καὶ δευτερογενῆς ἀπασχόλησις

Ἦδη θὰ ἐξετάσωμεν λεπτομερέστερον τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν ἔχει μία αὔξησις τῶν ἐπενδύσεων ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος καὶ τῆς ἀποταμιεύσεως.

Ὅταν ἔχωμεν μίαν αὔξησιν τῶν ἐπενδύσεων ὅπως συμβαίνει λ.χ. μετὰ τὴν κατασκευὴν οἰκιῶν εἰς ἐποχὴν γενικῆς ἀνεργίας ἔχομεν ζήτησιν ἐργασίας.

διὰ τὰς ἀνεγειρομένας οἰκοδομάς, τὰ μεταφορικὰ μέσα καὶ τὴν βιομηχανίαν δομησίμων καὶ ἄλλων ὑλῶν, ὡς εἶναι οἱ κέραμοι, οἱ ὑαλοπίνακες καὶ τὰ διάφορα ἐξαρτήματα. Ἡ οὕτω παρεχομένη πρόσθετος ἀπασχόλησις εἶναι ἡ πρωτογενὴς αὐξήσις τῆς ἀπασχολήσεως, ὀφειλομένη εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν ἐπενδύσεων. Ὅταν αὐξάνει ἡ ἀπασχόλησις οἱ ἀπασχολούμενοι ἐργάται αὐξάνουν τὸ ποσοστὸν τῆς καταναλώσεως αὐτῶν, ἀγοράζοντες περισσότερα ὑποδήματα, ὑποκάμισα, ἀλίπαστα καὶ τυρόν. Ὅμοίως δταν πραγματοποιοῦνται περισσότερα κέρδη ὑπὸ τῶν ἐργολάβων οἰκοδομῶν κλπ. τὰ ἄτομα τῶν ὁποίων τὰ εἰσοδήματα ἠυξήθησαν θὰ δαπανήσουν περισσότερον διὰ τὴν ἀγορὰν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ αὐξήσῃ ἡ ἀπασχόλησις, θὰ πραγματοποιηθοῦν δὲ περισσότερα κέρδη εἰς τὴν βιομηχανίαν ὑποδημάτων καὶ ἄλλων εἰδῶν διὰ τὰ ὁποῖα ἤδη ἡ ζήτησις ἐνετάθη. Οἱ ἐργάται ὑποδηματοποιίας, μὲ τὴν σειρὰν των, θὰ δύνανται νὰ ἐξοδεύουν περισσότερα χρήματα, οἱ μέτοχοι ἐταιρειῶν θὰ λαμβάνουν μεγαλιέτερα μερίσματα, τὰ καταστήματα, οἱ κινηματογράφοι καὶ οἱ χῶροι σταθμεύσεως αὐτοκινήτων θὰ πραγματοποιοῦν μεγαλιέτερα κέρδη.

Μὲ μίαν μεγαλιέτεραν αὐξήσιν εἰσοδημάτων εἰς τὰς βιομηχανίας καταναλωτικῶν ἀγαθῶν θὰ ἔχωμεν μίαν μεγαλιέτεραν κατανάλωσιν, ἡ δὲ ἀπασχόλησις καὶ τὰ κέρδη, μὲ τὴν κατασκευὴν τῶν ὑποδημάτων καὶ τὴν πώλησιν τῆς βενζίνης, κλπ., αὐξάνονται ἔτι περισσότερον. Μεγαλιέτερα εἰσοδήματα ὀδηγοῦν εἰς μίαν μεγαλιέτεραν κατανάλωσιν καὶ οὕτω ὁ κύκλος αὐξάνει διηλεκτῶς. Ἡ αὐξήσις ἥτις γίνεται εἰς τὴν ἀπασχόλησιν ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς βιομηχανίας καταναλωτικῶν ἀγαθῶν εἶναι ἡ δευτερογενὴς αὐξήσις εἰς τὴν ἀπασχόλησιν, ἡ ὁποία ὀφείλεται εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν ἐπενδύσεων. Εἰς ἕκαστον κύκλον ἡ ἐπαύξησις τῆς ἀπασχολήσεως καὶ τῶν εἰσοδημάτων εἶναι μικροτέρα, ἀπὸ ὅτι εἶναι εἰς τὸν τελευταῖον κύκλον. Ὁ ἀπολαμβάνων τὰ κέρδη αὐξάνει, ἐφ' ὅσον τὸ εἰσόδημά του αὐξάνει, καὶ τὸ ποσοστὸν τῶν ἀποταμιεύσεων του, εἰς τρόπον ὥστε ὀλιγώτερον τοῦ ἡμίσεος τοῦ ὄλου τῶν πραγματοποιουμένων κερδῶν εἰς ἕκαστον κύκλον νὰ χρησιμοποιῆται διὰ τὴν αὐξήσιν τῆς καταναλώσεως, μόνον δὲ ἐν μέρος τοῦ ἡμερομισθίου τὸ ὅποιον λαμβάνει εἰς ἐργάτης δταν εὖρη ἐργασίαν νὰ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μία ἐπαύξησις τοῦ εἰσοδήματός του. Ἀκόμη καὶ δταν οὕτως παρέμενε ἀνεργὸς δὲν ἔζη μὲ τὸ τίποτε. Θὰ ἐλάμβανε κάποιον εἶδος κρατικῆς βοήθειας ἢ ἡ βοήθεια αὕτη θὰ ἤρχετο ἀπὸ τῆς πλευρᾶς φίλων ἢ φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων ἢ ἀκόμη θὰ ἠδύνατο νὰ διατηρήσῃ οὗτος σῶμα καὶ ψυχὴν συντηρούμενος ἀπλῶς χάρις εἰς τὰς οἰκονομίας τὰς ὁποίας εἶχε συσσωρεύσει κατὰ τὸ παρελθόν ἢ, ἄλλως, ἐνεχυριάζων τὰ ἐπιπλα αὐτοῦ ἢ ἐπισυνάπτων χρεῖα μὲ παντοπώλας, κρεοπώλας κλπ. Ἡμεῖς χάριν εὐκολίας θὰ ὀνομάσωμεν τὸ εἰσόδημα τοῦ ἀνέργου ἀπὸ οἰκονομίας πηγὴν καὶ ἂν προέρχεται τοῦτο, ὡς ἐπίδομα. Μέρος τῆς δαπάνης τὴν ὁποίαν κάμνει εἰς ἐργάτης δταν λαμβάνῃ ἡμερομισθιον ἀπλῶς ἀντι-

καθιστά τὸ ἐπίδομα τὸ ὅποιον οὕτως θὰ ἐξώδευε καθ' ἕν χρόνον θὰ παρέμενε ἀνεργός. Οὕτω ὀλιγώτερον τῆς ὅλης δαπάνης ἢ ὅποια γίνεται διὰ τὴν κατασκευὴν οἰκιῶν περιέρχεται εἰς τὸν δεύτερον κύκλον εἰς τὰς βιομηχανίας καταναλωτικῶν ἀγαθῶν καὶ ὀλιγώτερον τοῦ ὅλου ποσοῦ τῶν προσθέτων εισοδημάτων, τὰ ὅποια εισρέουν κατὰ τὸν δεύτερον κύκλον περιέρχεται εἰς τὰς βιομηχανίας καταναλωτικῶν ἀγαθῶν εἰς τὸν τρίτον κύκλον καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.

Τὸ μέγεθος τοῦ μεταβιβαζομένου εισοδήματος ἀπὸ κύκλου εἰς κύκλον ρυθμίζει τὴν αὐξήσιν τῆς ἀπασχολήσεως. Ἡ ἀνυπολόγητος ὀλιγότης αὐξήσεως τῆς ἀπασχολήσεως πρὸς τὴν πρωτογενῆ αὐξήσιν καλεῖται πολλαπλασιαστική. Ἐάν ἐπὶ παραδείγματι σημειοῦται μίαν αὐξήσιν τῆς ἀπασχολήσεως ἐκ δύο ἀτόμων εἰς τὴν βιομηχανίαν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν δι' ἕκαστον ἄτομον ἔσται ἀπασχολούμενον εἰς τὴν βιομηχανίαν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, τότε ὁ πολλαπλασιαστής θὰ εἶναι ἴσος πρὸς 3.

Ἡ ἀποταμίευσις ἐξισουμένη πρὸς τὴν ἐπένδυσιν

Αὐτὸ τοῦτο τὸ γεγονός ὅτι τὸ σύνολον τῆς ἀπασχολήσεως δὲν μεταβιβάζεται ἀπὸ κύκλου εἰς κύκλον σημαίνει ὅτι καθ' ἕκαστον κύκλον τὸ ποσοστὸν τῆς ἀποταμιεύσεως αὐξάνει. Κατὰ πρῶτον σημειοῦται μίαν αὐξήσιν τῆς ἀποταμιεύσεως ἐκ τῶν κερδῶν ἐκάστης περιόδου. Κατὰ δεύτερον λόγον μία μείωσις τῶν εισοδημάτων ὀδηγεῖ εἰς μίαν αὐξήσιν τῆς ἀποταμιεύσεως ἢ ἄλλως εἰς μίαν μείωσιν διὰ τὴν μὴ πραγματοποιήσιν ταύτης. Μέρος ἢ καὶ τὸ ὅλον τοῦ παρεχομένου βοηθήματος ἀνεργίας, δύναται φυσικὰ νὰ ἐξευρεθῆ διὰ δανείου παρεχομένου ἀπὸ μέρος τοῦ κράτους, ἀλλ' ἔσται τὸ κράτος ἐξοδευεὶ περισσότερα ἀπὸ ὅτι εισπράττει εἰς φόρους, δανειζῶν τὴν διαφοράν, ἔχομεν ἀκριβῶς τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα πού συμβαίνει καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἐνὸς ἀτόμου τὸ ὅποιον ἐξοδεύει περισσότερα ἀπὸ ὅσα εισπράττει καὶ οὕτω μειώνει τὸν πλοῦτον αὐτοῦ ἢ αὐξάνει τὰ γρῆγ του. "Ὅταν τὸ ἐπίδομα παρέχεται ἐκ τῶν εισπραττομένων φόρων εἰς τρόπον ὥστε μία μείωσις τῶν ἐπιδομάτων νὰ συνεπιφέρῃ μίαν μείωσιν εἰς τὴν φορολογίαν ἢ ἀποταμίευσιν τῶν φορολογουμένων αὐξάνει ἔσταν μία μείωσις τῶν ἐπιδομάτων μειώνει τὸ βῆρος τῆς φορολογίας. Μέρος τοῦ ποσοῦ τῶν ἐπιδομάτων δυνατόν νὰ προέρχεται ἀπὸ μίαν διακοπὴν τῆς ἀποταμιεύσεως ἢ διὰ δανεισμοῦ ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς ἀνέργους ἢ καὶ τοὺς φίλους αὐτῶν, τὰ δὲ φιλεύσπλαγγα ἄτομα δύνανται νὰ ἐξοινονομοῦν περισσότερα χρήματα. ἔσταν δὲν ἐπιβαρύνονται μὲ δωρεὰς φιλικῆς ἀνθρωπίας, "Ὅθεν οὕτως ἢ ἄλλως, μία μείωσις τῶν ἐπιδομάτων ὀδηγεῖ ὡσαύτως εἰς μίαν μείωσιν τῆς μὴ ἀποταμιεύσεως ἢ ἀντιθέτως εἰς μίαν αὐξήσιν ταύτης.

Εἶναι φανερόν ὅτι ἡ αὐξήσιν τῆς ἀποταμιεύσεως τὴν ὅποιαν τὰ ἄτομα ἐν τῷ συνόλω των τείνουν νὰ πραγματοποιήσουν ἔσταν αὐξήσιν τὸ εισόδημά των συνεπιεία τοῦ μεγαλειτέρου ποσοστοῦ τῆς οἰκοδομικῆς κινήσεως, πρέπει ὅπως-δήποτε νὰ ἰσοφροῖζῃ τὴν δαπάνην ἠύξημένην πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην,

διότι δύνανται νὰ λεγθῆ ὅτι πᾶν ὅ,τι δὲν ἀποταμιεύεται σπαταλᾶται. Ἐάν τὸ σύνολον τῆς δαπάνης ἢ ὑποία ἐγένετο διὰ τὴν κατασκευὴν οἰκιῶν προσετίθετο κατὰ τὸν πρῶτον κύκλον εἰς τὴν ἀποταμίευσιν τότε δὲν θὰ ἔχωμεν καὶ δεύτερον κύκλον. Ἐφ' ὅσον τὰ άτομα τὰ ὑποία ἢ κατασκευὴ οἰκιῶν ἀφορᾷ κατὰ τρόπον ἡμεσον, αὐξάνουσι τὴν κατανόλωσίν των, αὐξάνουσι ἐπίσης τὸ ποσοστὸν τῆς ἀποταμιεύσεως αὐτῶν, ὀλιγώτερον ἀπὸ ὅ,τι ηὐξήθησαν τὰ εἰσοδήματά των. δηλαδή ὀλιγώτερον ἀπὸ τὴν ὀλικὴν δαπάνην, ἢ ὑποία ἀπητήθη διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν οἰκιῶν, ἀκριβῶς ἡμῶς ἐπειδὴ δὲν αὐξάνουσι τὴν ἀποταμίευσίν των ἐν ἰσότητι μὲ τὰ εἰσοδήματά των προκαλοῦν μίαν αὐξήσιν τῶν εἰσοδημάτων καὶ, κατὰ συνέπειαν, καὶ τῶν ἀποταμιεύσεων, τῶν ἀτόμων τὰ ὑποία ἀσχολοῦνται εἰς τὴν κατασκευὴν προσθέτων ἀγαθῶν κατανόλωσεως χάριν αὐτῶν. Ἐφ' ὅσον δὲ οἱ τελευταῖοι οἱτοι ἐξοικονομοῦν μὲ τὴν σειρὰν των ὀλιγώτερα τῆς ὅλης ἐπαυξήσεως τοῦ εἰσοδήματός των προκαλοῦν μίαν αὐξήσιν εἰς τὸ εἰσόδημα των ἄλλων. Οὕτω ἡ αὐξήσις τῶν εἰσοδημάτων θὰ ἐξακολουθήσῃ, κατ' ἀνάγκην μέχρι τοῦ σημείου εἰς τὸ ὑπόδιον θὰ ὑπάρχῃ μία ἐπαυξήσις εἰς τὴν ἀποταμίευσιν ἴση πρὸς τὴν πρόσθετον δαπάνην τὴν ἀναγκαίουσιν διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν οἰκιῶν.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Ἄς λάβωμεν ἐν ἀπλοῦν παράδειγμα καὶ ἄς ὑποθέσωμεν: 1) ὅτι τὸ ἡμισυ ὅλων τῶν εἰσοδημάτων ἀποτελεῖται ἀπὸ εἰσοδήματα προερχόμενα ἐκ μισθῶν καὶ τὸ ἕτερον ἡμισυ ἀπὸ κέρδη, 2) ὅτι ἐκ μιᾶς ἐπαυξήσεως τῶν κερδῶν ἀποταμιεύεται τὸ ἓν τρίτον, 3) ὅτι τὸ σύνολον τῶν ἡμερομισθίων ἐξοδεύεται διὰ τὴν ἀγορὰν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, 4) ὅτι τὸ ἐπίδομα ἐνὸς ἀνέργου εἶναι ἴσον πρὸς τὸ ἓν τρίτον τοῦ ἡμερομισθίου ἐνὸς ἀπασχολομένου ἐργάτου, 5) ὅτι τὸ σύνολον τῶν εἰσοδημάτων ἐπιδόματος προέρχεται ἐκ θανεισμοῦ.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην δι' ἐλάχιστην πρόσθετον Α.Α.1 ἤτις ἐξοδεύεται ἐβδομαδιαίως διὰ τὴν κατασκευὴν οἰκιῶν οἱ μισθοὶ εἰς τὸν πρῶτον κύκλον αὐξάνονται κατὰ Α.Α.1₂ ἐβδομαδιαίως, τὰ δὲ κέρδη κατὰ Α.Α.1₃. Ἡ κατανόλωσις τῶν ἡμερομισθίων θὰ αὐξήσῃ κατὰ 2/3 τοῦ μισθοῦ δηλαδή κατὰ Α.Α. 1/3, ἢ δὲ κατανόλωσις ἐκ μέρους ἐκείνων οἱ ὑποιοὶ καρποῦνται τὰ κέρδη θὰ αὐξήσῃ, κατὰ Α.Α. 1/3. Οὕτω τὰ εἰσοδήματα εἰς τὸν δεύτερον κύκλον θὰ αὐξήσουσι κατὰ 2/9 τῆς πρόσθετου δαπάνης προερχομένης ἐξ ἐκείνων τῶν ὑποίων τὰ εἰσοδήματα αὐξάνονται εἰς τὸν πρῶτον κύκλον. Οἱ μισθοὶ εἰς τὸν 2ον κύκλον αὐξάνονται κατὰ Α.Α. 1/3, τὰ κέρδη κατὰ Α.Α.1/3, ἢ δὲ δαπάνη διὰ καταναλωτικὰ ἀγαθὰ Α.Α.4/9 κ.ο.κ.

Οὕτω δι' ἐλάχιστην Α.Α. 1 ἐβδομαδιαίως ἢ ὑποία προστίθεται εἰς τὴν δαπάνην τῆς κατασκευῆς οἰκιῶν ἔχομεν μίαν πρόσθετον αὐξήσιν εἰς τὸ εἰσόδημα καὶ ἴσον ἀφορᾷ τὴν κοινωνίαν ἐν τῷ συνόλω τῆς, ἐκ Α.Α.1+2/3+4/9+8/27+...ποσόν ἐκ Α.Α. 3 ἐβδομαδιαίως καὶ δι' ἐλάχιστον ἐργάτην ὁ ὑποῖος

ἀναλαμβάνει ἐργασίαν εἰς τὰς οἰκοδομὰς ἀντιστοιχοῦν δύο ἐργάται εἰς τοὺς ὁποίους παρέχεται ἐργασία εἰς τὴν βιομηχανίαν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν. Εἰς τὸ παράδειγμα τοῦτο ὁ Πολλαπλασιαστής εἶναι 3, δηλαδὴ τὸ σύνολον τῆς αὐξήσεως εἰς τὴν ἀπασχόλησιν εἶναι μεγαλύτερον κατὰ τρεῖς φορές τῆς πρωτογενοῦς αὐξήσεως τῆς ἀπασχολήσεως εἰς τὴν κατασκευὴν οἰκιῶν καὶ τὴν παραγωγὴν δομησίμων ὑλῶν. Δι' ἐκάστην Λ.Α. δαπανηθεῖσαν εἰς τὴν κατασκευὴν οἰκιῶν ἐκάστην ἐβδομάδα ἔχομεν μίαν μείωσιν εἰσοδημάτων ἀνερχομένην εἰς τὸν πρῶτον γῦρον εἰς Λ.Α. $1/6$, μίαν δὲ αὐξῆσιν ἐξ ἀποταμιεύσεως κερδῶν ἀνερχομένην εἰς Λ.Α. $1/6$. Κάμνομεν τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὸ σύνολον τῶν ἐπιδομάτων ἀντιπροσωπεύει μίαν διακοπὴν εἰς τὴν ἀποταμίευσιν. Οὕτω ἔχομεν μίαν καθαρὰν αὐξῆσιν τῆς ἀποταμιεύσεως ἀνερχομένην εἰς τὸν πρῶτον κύκλον εἰς Λ.Α. $1/3$. "Ἐν πρόσθετον εἰσόδημα ἐκ Λ.Α. $2/3$ εἰς τὸν δεῦτερον κύκλον μειώνει τὰ εἰσοδήματα κατὰ Λ.Α. $1/9$, προκαλεῖ δὲ μίαν αὐξῆσιν τῆς ἐκ κερδῶν προερχομένης ἀποταμιεύσεως κατὰ Λ.Α. $1/9$ κ.ο.κ. Οὕτω, ἡ ὀλικὴ αὐξῆσις εἰς τὴν καθαρὰν ἀποταμίευσιν ἐκάστην ἐβδομάδα εἶναι ἴση μὲ $\Lambda.A. 1/3 (1) + 1/3 (2/3) + 1/3 (4/9) + \dots$, ἐν σύνολον ἐκ Λ.Α. 1 ἐβδομαδιαίως.

Οὕτω δι' ἐκάστην Λ.Α. 1 ἢ ὅποια προστίθεται εἰς τὴν δαπάνην τῆς οἰκοδομήσεως ἔχομεν Λ.Α. 1 ἢ ὅποια προστίθεται εἰς τὴν ἀποταμίευσιν.

"Ἄς λάβωμεν καὶ ἄλλον παράδειγμα: "Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι μέρος τῶν ἡμερομισθίων ἀποταμιεύεται, ἔστω τὸ $1/6$ τούτων (δηλαδὴ τὸ $1/4$ τῆς διαφορᾶς μεταξὺ ἡμερομισθίων καὶ ἐπιδόματος) καὶ ὅτι ἀποταμιεύεται τὸ ἥμισυ τῆς προσθέσεως εἰς τὰ κέρδη. Αἱ σειραὶ τοῦ εἰσοδήματος εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην θὰ ἔχουν οὕτω:

$\Lambda.A. 1 + 1/2 + 1/4 + 1/8 + \dots$ ὁ δὲ πολλαπλασιαστής εἶναι 2.

"Ἀπαξ ἔτι, ἡ ἀποταμίευσις αὐξάνει, στέρλιναν πρὸς στέρλιναν, ταυτοχρόνως μὲ τὴν αὐξῆσιν τῆς ἀποταμιεύσεως δεδομένου ὅτι ἡ σειρά τῆς ἀποταμιεύσεως μεταβάλλεται ἤδη εἰς:

$\Lambda.A. 1/2 (1) + 1/2 (1/2) + 1/2 (1/4) + \dots$ ἐν σύνολον ἐκ Λ.Α. 1.

Οὕτω διαπιστώνομεν καὶ πάλιν ὅτι ὁσηνδήποτε προθυμίαν ἢ ἀπροθυμίαν καὶ ἂν δεικνύουν τὰ ἄτομα πρὸς ἀποταμίευσιν, τὸ ποσοστὸν τῆς ἀποταμιεύσεως εἶναι πάντοτε, ἴσον πρὸς τὸ ποσοστὸν τῆς ἐπενδύσεως. Μία μεγαλύτερα προσθεσμία πρὸς ἀποταμίευσιν θέτει μίαν τροχοπέδην εἰς τὴν αὐξῆσιν τοῦ εἰσοδήματος καὶ μειώνει τὰς διαστάσεις τοῦ πολλαπλασιαστοῦ, δὲν δύναται ὅμως νὰ αὐξήσῃ τὴν ἀποταμίευσιν ἢ ὅποια προκαλεῖται διὰ μιᾶς αὐξήσεως εἰς τὴν ἐπένδυσιν.

Τὸ μέγεθος τοῦ Πολλαπλασιαστοῦ

Δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν τὰς κυριωτέρας ἐπιδράσεις αἱ ὅποιαι προσδιορίζουν τὰς διαστάσεις τοῦ πολλαπλασιαστοῦ. Ὁ πολλαπλασιαστής θὰ εἶναι ἐν ἐπιπρόσθετον ποσὸν εἰς τὴν ἀποταμίευσιν ὀφειλόμενον ἀπὸ μίαν ἐπαύξῃσιν τῶν

κερδῶν ($1/3$ προσθέτων κερδῶν εις τὸ πρῶτον μας παράδειγμα καὶ $1/2$ εις τὸ δεύτερον), δεδομένου δὲ ὅτι τὰ ἡμερομίσθια ἐξοδεύονται κατὰ τρόπον πληρέστερον ἀπὸ ὅ,τι συμβαίνει μὲ τὰ κέρδη, ὁ πολλαπλασιαστής θὰ εἶναι τόσο μεγαλύτερος ὅσον μεγαλύτερα θὰ εἶναι ἡ ἀναλογία τῶν ἡμερομισθίων ὡς πρὸς τὰ κέρδη (τὸ $1/2$ καὶ εις τὰ δύο παραδείγματα). Μόνον ὅτι εὐρίσκη ἀπασχόλησιν εἰς ἐργάτης ἢ μεταξὺ τοῦ μισθοῦ του καὶ τοῦ ἐπιδόματός του διαφορὰ εἶναι ἐκεῖνη ἢ ὅποια προστίθεται εις τὸ εἰσόδημα. Ὅσον δὲ χαμηλότερα εἶναι ἡ ἀναλογία τοῦ ἐπιδόματος πρὸς τὸ ἡμερομίσθιον (τὸ $1/3$ εις ἀμφοτέρα τὰ παραδείγματα) τόσο μεγαλύτερος θὰ τείνῃ νὰ ἀποβῆ ὁ πολλαπλασιαστής.

Εἰς τὸ πρῶτο μας παράδειγμα ὑπεθέσαμεν ὅτι τὸ σύνολον τῶν ἡμερομισθίων ἐξοδεύεται, εις δὲ τὸ δεύτερον ὅτι ἀποταμιεύεται τὸ $1/6$. Ἡ ἀποταμίευσις ἡμερομισθίων ἐξαρτᾶται κατὰ πολὺ καὶ ἀπὸ τὴν εὐθύς πρὸ τῆς ἀπασχολήσεως οἰκονομικὴν κατάστασιν τοῦ ἐργάτου. Εἰς ἀνεργος δύναται νὰ διατηρηθῆ ἐν ζωῇ δανειζόμενος καὶ ποιούμενος χρῆσιν τῆς εις τὸ παρελθὸν συσσωρευθείσης ἀποταμιεύσεώς του ἢ καὶ ἐνεχυριάζων τὰ ὑπάρχοντά του. Ὅταν ἐξευρίσκη ἐργασίαν ἐπιθυμεῖ οὗτος ὅπως ἐξοφλήσῃ τὰ χρέη του καὶ τὰς υποχρεώσεις του ὡς ἐπίσης καὶ νὰ πληρώσῃ τὰς παντοίας ἀνάγκας του, οὕτω δὲ βαθμιαίως τὰ χρέη ἐξοφλοῦνται αἱ δὲ δαπάναι αὐτοῦ τείνουν νὰ αὐξήσουν. Οὗτος εἶναι εἰς ἐκ τῶν πολλῶν λόγων ὅτι δὲν θὰ πρέπει νὰ ἀναμένωμεν ὅπως ἡ ἀξία τοῦ πολλαπλασιαστοῦ εἶναι πάντοτε ἡ αὐτή. Ἡ ἀξία αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν κατάστασιν εις ἣν εὐρίσκεται οὗτος κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς αὐξήσεως τῆς ἐπενδύσεως, ἐὰν δὲ ἤθελε διατηρηθῆ ἐν σταθερὸν ποσοστὸν ἐπενδύσεως ἐπὶ τι διάστημα χρόνου τὸ σύνολον τῆς ἀπασχολήσεως βαθμιαίως θὰ μεταβληθῆ.

Ἐπίσης καθίσταται ἀναγκαῖον ὅπως ἐξετασθῆ ὁ τρόπος καθ' ὃν προέρχεται τὸ ἐπίδομα. Εἰς τὰ παραδείγματα ἡμῶν ὑπεθέσαμεν ὅτι τοῦτο ἐξευρίσκεται διὰ δανεισμοῦ. Ὅταν τὸ ἐπίδομα τὸ λαμβανόμενον παρ' ἑνὸς ἀνεργου προέρχεται ἀπὸ τὸ εἰσόδημα ἄλλων ἀτόμων, ἀδιαφόρως ἐὰν τοῦτο ἐξευρίσκεται διὰ τῆς φορολογίας ἢ δίδεται ὑπὸ τύπον φιλανθρωπίας, τότε τὰ φορολογούμενα ἢ ἄλλα, τὰ ἐκ φιλανθρωπίας συνεπικουροῦντα ἄτομα θὰ τείνουν εἰς τὸ νὰ αὐξήσουν μᾶλλον τὴν ἰδίαν αὐτῶν κατανάλωσιν, ὅταν ἀγνοοῦν τὸ βᾶρος τοῦ πρὸς τοὺς ἀνέργους παρεχομένου ἐπιδόματος. Οὕτω ὁ πολλαπλασιαστής θὰ εἶναι μεγαλύτερος ὅταν τὸ ἐπίδομα ἐξευρίσκεται διὰ φορολογίας καὶ ἐλαττοῦται ὅταν μειοῦται ἡ ἀνεργία, ἀπὸ ὅ,τι θὰ συνέβαινε ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι τοῦτο θὰ ἐχρηματοδοτεῖτο ἐξ ὀλοκλήρου διὰ δανεισμοῦ.

Ἡ Πολλαπλασιαστής εις μίαν χώραν

Ἔως ἐδῶ ἐξητάσαμεν τὸν πολλαπλασιαστὴν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ κόσμου ὡς ἐνιαίου συνόλου. Ἐὰν ἐνδιαφερώμεθα ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν αὐξήσιν τῆς ἀπασχολήσεως εις τὴν χώραν μας ὅταν αὐξάνῃ ἐν αὐτῇ ἡ ἐπένδυσις τότε ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν καὶ τὰς ἐξαγωγὰς. Ὅταν αὐξάνῃ

εις τὸ ἐσωτερικὸν ἢ ἀπασχολήσεις, καὶ ἡ δαπάνη διὰ καταναλωτικὰ ἀγαθὰ αὐξάνει διαρκῶς, μέρος τῆς αὐξήσεως τῆς δαπάνης ταύτης θὰ γίνῃ χάριν ἀγαθῶν παρκαυμένων εἰς τὸ ἐξωτερικόν, μέρος δὲ τῆς δευτερογενοῦς αὐξήσεως εἰς τὴν ἀπασχολήσιν τῆς ὑφειλομένης εἰς τὴν ἐπένδυσιν ἐσωτερικοῦ θὰ λάβῃ χώραν καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἐὰν ὁ πρὸ ὀλίγου ἀπασχολούμενος κτίστης ἀγοράζῃ ὑποδήματα ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, τότε μέρος τῆς δευτερογενοῦς ἀπασχολήσεως καὶ δευτερογενῶν κερδῶν τὰ ὅποια τυγχάνουσι συνετεῖχαι τοῦ οἰκοδομικοῦ Ὁργανισμοῦ εἰς Καϊμπριτζ, θὰ κατευθυνθῶν πρὸς τὴν Τσεχοσλοβακίαν ἀντὶ εἰς Νόρθαμπτον, ὅταν δὲ οὗτος ἀγοράζῃ ὑποκάμισόν τι, μέρος τῆς δευτέρως ἀπασχολήσεως καὶ τῶν κερδῶν θὰ λάβῃ τὴν ἄγουσαν πρὸς τὴν Ἀμερικὴν, ὅπου φέρεται ὁ βάλβαξ. Οὕτω ὁ πολλαπλασιαστὴς διὰ μίαν μόνον χώραν εἶναι μικρότερος ἀπὸ τὸν πολλαπλασιαστήν διὰ τὸν κόσμον γενικῶς ἀνεξαρτήτως χώρας.

Ἡ πραγματικὴ ἀξία τοῦ πολλαπλασιαστοῦ εἰς ὠρισμένα κράτη εὐρισκόμενα ὑπὸ εἰδικὰ συνθήκας εἶναι ζήτημα μεγίστης σημασίας καὶ ἐνδιαφέροντος. Ὑπάρχουσι δύο μέθοδοι πρὸς ἐξακριβωσιν ταύτης. Ἡ μία μέθοδος ἡ ὅποια ἐπεξηγήθη εἰς τὰ παραδείγματα ἂν καὶ κάπως ὑπερμέτρως ἀπλουστευθεῖσα, συνίσταται εἰς τὴν προσπάθειαν ὅπως μαντεύσῃ τις μετὰ προσοχῆς τὰ μεγέθη μὲ τὰ ὅποια ἔχομεν νὰ κάμωμεν τὴν ἀναλογίαν τῶν ἡμερομισθίων πρὸς τὰ κέρδη τοῦ ἐπιδόματος, πρὸς τὸ ἡμερομισθίον τῶν ἀποταμιεύσεων, πρὸς τὰ κέρδη καὶ ο.κ.ε. καὶ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον νὰ ἀνεύρωμεν τὴν κατάλληλον γεωμετρικὴν πρόβδον, ἡ δὲ ἄλλη μέθοδος συνίσταται εἰς τὸ νὰ μελετήσωμεν τὰς διαπιστουμένας μεταβολὰς εἰς τὴν ἀπασχολήσιν εἰς τὴν βιομηχανίαν κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν καὶ γενικῶς εἰς τὴν βιομηχανίαν, νὰ ἀνεύρωμεν δὲ τὴν μεταξὺ αὐτῶν ἀναλογίαν. Ἀμφότεραι αἱ μέθοδοι αὗται ἐχρησιμοποιήθησαν, διεπιστώθη δὲ ὅτι ἔχουσι ἀρκούντως σταθερὰ ἀποτελέσματα. Εἰς μίαν περίοδον καταστάσεως ὡς ἐκεῖνης τοῦ 1931—1935 ὁ πολλαπλασιαστὴς εἰς τὴν χώραν ταύτην φαίνεται ὅτι ἐκυμαίνεται γύρω εἰς τὰ 2 ἐνῶ εἰς τὰς Η.Π.Α. ὡς θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναμένῃ τις, δεδομένου ὅτι αὕτη δὲν ἐξαρτᾶται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τὰς ἐξαγωγὰς, ὁ πολλαπλασιαστὴς ἦτο πολὺ μεγαλύτερος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ IV.

ΑΙ ΜΕΤΑΒΟΛΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΕΝΔΥΣΙΝ

Ἡ ἐνθάρρυνσις πρὸς ἐπένδυσιν

Εἶδομεν ὅτι καθ' οἰανδήποτε στιγμήν ὁ ὄγκος τῶν πραγματοποιουμένων ἐπενδύσεων ἐνέχει οὐσιώδη σημασίαν διὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ ὕψους τῶν εἰσοδημάτων καὶ τῆς ἀπασχολήσεως. Τί εἶναι ὁμως ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον προσδιορίζει

τὸ ὕψος τῆς ἀπασχολήσεως: Ἐὰν ἐπαναξετάσωμεν τὸ πρόβλημα τοῦτο ἀπὸ τῆς παρκοσμίου αὐτοῦ σκοπιᾶς ἐπιφωτισσόμενοι δι' ἀρχότερον νὰ ἐξετάσωμεν τὴν θέσιν τῶν ἐπενδύσεων εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν χώραν κεχωρισμένως.

Οἱ ἐπιχειρηματῆαι ἀγορεύζουσι κεφαλαιουχικὰ ἀγαθὰ μὲ τὸν σκοπὸν ὅπως χρησιμοποιήσουσι ταῦτα διὰ τὴν παραγωγὴν καταναλωτικῶν ἢ ἄλλων κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν καὶ τὰ ὅποια δύνανται νὰ διατεθῶσι ἐπικερδῶς, τῆς ζήτησεως τούτων ρυθμιζομένης κυρίως ἀπὸ τὰ ἐκ τούτων προβλεπόμενα μελλοντικὰ κέρδη, ὡς καὶ ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ τρέχοντος τόκου.

Ἐὰν τὰ προβλεπόμενα κέρδη ἀπὸ τὴν ἀγορὰν μιᾶς νέας μηχανῆς εἶναι κατὰ ποσοστὸν ἀνώτερα τοῦ τρεγυμένου τόκου, μετὰ ἐννοεῖται τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἐξόδων συντηρήσεως καὶ ἀσφαλίσεως, τότε θὰ ὑπάρξῃ ζήτησις διὰ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς μηχανῆς διὰ τὸν λόγον ὅτι ὁ δανεισμὸς διὰ τὴν ἀγορὰν ταύτης ἀποβάνει ὑπὸ τοὺς ἔρους τούτους ἐπικερδῆς.

Εἰς τὰς ἰδίαις σκέψεις ἀγόμεθα καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀγορὰν μηχανῆς τινας, οὐχὶ πλέον διὰ δανεισμοῦ, ἀλλὰ διὰ τῶν ἰδίων πόρων τοῦ ἐπιχειρηματίου, διότι θὰ ἦτο παράλογον νὰ θυσιάζῃ οὗτος τὸν τόκον ἐπὶ ὀρισμένου κεφαλαίου τὸ ὅποῖον θὰ ἐδάνειζε ἢ θὰ ἀπέφερε εἰς αὐτὸν τόκον ὑπὸ μορφήν χρεωγράφου, ἵνα διὰ τοῦ κεφαλαίου τούτου ἀγοράσῃ μίαν μηχανὴν ἧτις θὰ προσεσπύριζεν εἰς αὐτὸν ὀλιγώτερα.

Οὕτω τὸ ποσοστὸν τῶν ἐπενδύσεων ρυθμίζεται ἀπὸ τὰ προσδοκώμενα κέρδη ἐν συγκρίσει μὲ τὴν τιμὴν τοῦ τόκου.

Ἐξετάζοντες τὸ πρόβλημα τοῦτο καὶ κατ' ἄλλον τρόπον, λέγομεν ὅτι ἡ τιμὴ τῶν ὑπάρχοντων κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν προσδιορίζεται ἐκ τῶν ἐξ αὐτῶν προσδοκωμένων κερδῶν καὶ ἀπὸ τὸ ἐπιτόκιον καὶ ὅτι θὰ ἦτο ἐπικερδῆς νὰ παράγωμεν νέα κεφαλαιουχικὰ ἀγαθὰ ἐφ' ὅσον τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς δὲν θὰ ὑπερέβαινε τὴν τιμὴν ταύτην. Ὑποθεθίσθω ὅτι μία ὀρισμένη οἰκία εἰς μίαν ὀρισμένην πόλιν ἐνοικιάζεται διὰ ΛΑ. 60 ἐτησίως ἐκ τῶν ὁποίων κί ΛΑ. 10 ἀνανεοῦνται διαρκῶς διὰ τὴν συντήρησίν τῆς, ὅποτε τὰ καθαρὰ κέρδη τοῦ ἐκμισθωτοῦ θὰ εἶναι ΛΑ. 50 ἐτησίως. Ὅταν τὸ ἐπιτόκιον εἶναι 5% ἡ οἰκία αὕτη ἀξίζει ΛΑ. 1000 διότι οὐδεὶς θὰ ἔδιδε περισσότερον ἢ θὰ ἐδέχετο ὀλιγώτερον τῶν ΛΑ. 1000 διὰ κάτι τὸ ὅποῖον ἀποδίδει εἰσοδήμα ΛΑ. 50 ἐτησίως ἐφ' ὅσον θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ παρόμοιον ποσὸν χρημάτων ἐκ ποσοῦ ΛΑ. 1000 ὡς τόκον. Μὲ τόκον 6% ἡ οἰκία ἀξίζει ΛΑ. 833 καὶ μὲ τόκον 4% ΛΑ. 1250. Ἐὰν διὰ τὴν κατασκευὴν μιᾶς τοιαύτης οἰκίας ἀπαιτεῖτο ποσὸν ΛΑ. 1000 μὲ τόκον 5% μόλις θὰ ἤξιζε τὸν κόπον ἢ κατασκευὴ ταύτης. Ἐὰν ὁ τόκος ἦτο 6% δὲν θὰ ἐκτίζοντο πλέον τοιαῦται οἰκίαι, ἀλλ' ἐὰν συνέβαινε ὁ τόκος νὰ εἶναι 4% τότε θὰ ἐσημειοῦτο μία καθολικὴ τάσις διὰ τὴν οἰκοδομήσιν τοιούτων οἰκιῶν. Βλέπομεν λοιπὸν ὅτι τὸ ὕψος εἰς τὸ ὅποῖον εὐρίσκεται τὸ ἐπιτόκιον εἶναι πρωταρχικῆς σημασίας διὰ τὰς ἐπενδύσεις. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ διὰ τὰς αἰτίας προσδιορισμοῦ του τοῦτο θὰ ἐξετασθῇ εἰς ἕτερον κεφάλαιον.

Τὰ προσδοκώμενα κέρδη

Προβλέψεις ὅσον ἀφορᾷ τὰ μελλοντικά κέρδη τῶν κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν βασίζονται κατ' ἀνάγκην καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς εἰκασίας, ὃ δὲ ὄγκος τῶν ἐπενδύσεων θὰ αὐξηθῇ ἐὰν διὰ τινὰ λόγον ἢ προοπτικὴ μελλοντικῶν κερδῶν παρουσιάζεται περισσότερο ἀσφαλές.

Οὕτω ἐν' ἀίσθημα αἰσιοδοξίας ὅσον ἀφορᾷ τὸ μέλλον τῶν ἐργασιῶν ἔχει μίαν ἐκτάκτως εὐνοϊκὴν ἐπίδρασιν διὰ τὴν προαγωγὴν τῶν ἐπενδύσεων, διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὅτι ἡ τρέχουσα ζήτησις διὰ καταναλωτικὰ ἀγαθὰ ἔχει μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν προβλεπομένων κερδῶν τοῦ κεφαλαίου. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἔχομεν μίαν ἀπὸ τὰς αἰτίας τῆς ἀσταθείας τοῦ συστήματος τῆς ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως. Ὡς εἶδομεν, μία αὐξήσις εἰς τὴν ταχύτητα μὲ τὴν ὁποίαν κατασκευάζονται τὰ κεφαλαιουχικὰ ἀγαθὰ αὐξάνει τὴν ζήτησιν καὶ διὰ τὰ καταναλωτικὰ τοιαῦτα. Οὕτω μία πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρὸς τὰ κάτω κινήσις τῆς οικονομικῆς δραστηριότητος, τείνει, ἀφ' ἑαυτῆς μέχρις ἐνὸς ὀρισμένου σημείου.

Τὰ πιθανὰ ἐπίσης κέρδη τῶν κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸ μέγεθος αὐτῶν. Ἐὰν μία σεισμικὴ δόνησις κατέστρεφε αἰφνης τὸ ἡμισυ μιᾶς πόλεως, αἱ ἐναπομείναισα οἰκίαι ἀποκοτῶν μεγαλειτέραν ἀξίαν, ἐνῶ ἡ κατασκευὴ νέων οἰκιῶν θὰ ἀπέφερε κέρδη. Ἡ ἴδια ἀρχὴ ἔχει τὴν ἐφαρμογὴν τῆς καὶ εἰς ἄλλας περισσύτερον ὁμαλὰς περιπτώσεις, ἐπὶ παραδείγματι, ἐὰν συνετελεσθῇ παρατεταμένου οικονομικοῦ μαρασμοῦ, ἐκρίνετο ἀσκοπον ἐκ μέρους τῶν ἐπιχειρηματιῶν ὅπως ἀνανεώσουν τὰ φθειρώμενα μηχανήματά των, τότε, οὗτοι θὰ ἀπεκάλυπτον μίαν ἡμέραν ὅτι τὰ ἐναπομείναντα μηχανήματα ἀπέκτησαν ἐν τῷ μεταξὺ μεγαλιτέραν ἀξίαν, θὰ ἀπεφάσιζον δὲ νὰ παραγγείλουν νέα τοιαῦτα μηχανήματα. Ἀντιστρόφως, καθὼς γίνεται συσσώρευσις κεφαλαίων, ὁ τεχνικὸς ἐξοπλισμὸς ἀμιλλᾶται εἰς τὸ νὰ ἐκανοποιήσῃ μίαν ζήτησιν διὰ καταναλωτικὰ ἀγαθὰ μὲ συνέπειαν τὴν πτώσιν τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους τοῦ κεφαλαίου.

Οὕτω ὑφίσταται μία ρυθμικὴ τάσις εἰς τὴν ἐπένδυσιν. Ὅταν σημειοῦται εἰς παρατεταμένους οικονομικὸς μαρασμὸς διὰ χρονικόν τι διάστημα ἢ ἐπένδυσιν ἀποκοτᾶ ζωρότητα. Καὶ μόνον τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ ἐπενδύσεις πολλαπλασιάζονται ἔχει ὡς ἐπακόλουθον τὴν αὐξήσιν τοῦ ρυθμοῦ τῆς δραστηριότητος καὶ τὴν ἀναπτέρωσιν τῆς ἐλπίδος διὰ μελλοντικά κέρδη ἐκ τῶν ἐπενδύσεων τούτων, ἢ πρὸς ἐπένδυσιν κινήσις αὐξάνει λόγῳ κεκτημένης ταχύτητος, μέχρις ὅτου αἱ ἐπενδύσεις λόγῳ ἐξαιρετικῆς ζητήσεως ἀποδίδουν εἰς τὸ ἐλάχιστον, ὅποτε ἡ ἀπαισιοδοξία λαμβάνει τὴν θέσιν τῆς αἰσιοδοξίας μὲ μίαν διηλεκτὴ διαδοχὴν ἐναλασσομένων φάσεων.

Ἐφ' ὅσον αὐξάνει ὁ πληθυσμὸς ἀνακαλύπτονται συνεχῶς καὶ νέαι ἐφευρέσεις, διακνοίγονται νέαι ἐμπορικαὶ ὁδοὶ καὶ ἡ ζήτησις διὰ κεφαλαιουχικὰ ἀγαθὰ

αὐξάνει συνεχῶς ἀνεξαρτήτως τῆς ρυθμικῆς ὑψώσεως καὶ πτώσεως τῆς δραστηριότητος. Ὑπὸ τὰς συνθήκας ὅμως ταύτας ἡ ἐμπορικὴ ἀπραγία ἔχει διαστάσεις μικροτέρας, λήγει δὲ ταχύτερον παρά ὅταν ὁ πληθυσμὸς καὶ ἡ τεχνικὴ κατάρτισις παρουσιάζουν σταθερότητα, ἀκριβῶς δὲ εἶναι ἡ αἰτία αὕτη πού ἡ ἀνεργία εἰς τὸν 19ον αἰῶνα ἦτο ἐν πρόβλημα ὀλιγώτερον σοβαρὸν ἀπὸ ὅ,τι εἶναι σήμερον. Κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ὁ δυτικὸς οἰκονομικὸς κόσμος ἀνεπτύσσεται παντοιοτρόπως εἰς τρόπον ὥστε ἡ ζήτησις νέων κεφαλαίων ἐκινεῖτο ταχύτερον καὶ προηγεῖτο τῆς ἐπενδύσεως ἐνῶ τὰ προσδοκώμενα κέρδη δὲν ἐμειώθησαν κατὰ πολὺ ἀλλὰ προσέτι παρέμειναν εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον ἐπὶ μακρόν.

Αἱ ἐπενδύσεις εἰς δημόσια ἔργα

Ἐν μέγα μέρος τῶν ἐπενδύσεων ὡς λ.χ. ἐπενδύσεις ἀφορῶσαι τὴν κατασκευὴν ὁδῶν, σχολείων, προεκτάσεις τηλεφωνικῶν δικτύων, γυμναστηρίων, ἐγκαταστάσεις ἀερίοφωτος κλπ. γίνονται ἐκ μέρους τοῦ δημοσίου ἢ τῶν κατὰ τόπους ἀρχῶν. Αἱ ἐπενδύσεις αὗται δὲν ἔχουν κατ' ἀρχὴν τὸ ἐλαττήριον τοῦ κέρδους ὡς συμβαίνει μὲ τὰς λοιπὰς ἐπενδύσεις, οὔτε ἀκολουθοῦν ἀναγκαστικῶς τὸν ἴδιον ρυθμὸν. Ἐνταῦθα τῶν ἐπενδύσεων τούτων ὡς εἶναι ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι ἀφοροῦν τὴν παραγωγὴν ἀερίοφωτος ἀποδίδουν κέρδη, ἄλλαι ὅμως ὡς εἶναι τὰ γήπεδα ἀθλοπαιδιῶν κλπ. προοριζόμενα διὰ τὴν ψυχαγωγίαν τοῦ κοινοῦ, δὲν γίνονται μὲ σκοπὸν τὴν ἄμεσον εἰσπραξίν χρημάτων. Ἐτερον εἶδος κρατικῶν ἐπενδύσεων ἐπίσης εἶναι καὶ ὁ ἐφοδιασμὸς εἰς πυρομαχικά.

Πάντα ταῦτα τὰ εἶδη τῶν ἐπενδύσεων ἐξασχοῦν ἄμεσον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς τρεχούσης ζητήσεως διὰ καταναλωτικὰ ἀγαθὰ. ἐφ' ὅσον ἐπιτυγχάνονται εἰσοδήματα κατὰ τὸν χρόνον τῆς κατασκευῆς τῶν ἔργων, ἐπίδρασις ἣτις εἶναι ἀκριβῶς τῆς ἰδίας φύσεως μὲ ἐκείνην ἣτις προκαλεῖται ἀπὸ ἐπενδύσεις ἐπιχειρηματιῶν μὲ σκοπὸν τὸ κέρδος. Ἡ ἄμεσος ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς ἀπασχολήσεως ἐργατικῶν χειρῶν ἐνὸς προγράμματος ἐκτελέσεως δημοσίων ἔργων εἶναι τελειῶς ἄσχετος μὲ τὴν χρησιμότητα ἢ ἀπόδοσιν τῶν παραγομένων κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν. Ὅτε κατεσκευάζετο ὁ Πύργος τῆς Βαβέλ εἰς μέγας ἀριθμὸς ἀνθρώπων ἠσχολεῖτο μὲ τὴν κατασκευὴν ἐνὸς μὴ ἀποδοτικῶ ἔργου, καθ' ὃν χρόνον ὅμως κατεσκευάζετο ὁ Πύργος οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ ἐργάται ἐπρεπε νὰ τραφοῦν καὶ νὰ ἐνδυσθῶν. Τὰ ἡμερομίσθια αὐτῶν κατηναλίσκοντο εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς τρεχούσης παραγωγῆς τῶν βιομηχανικῶν παραγωγῆς καταναλωτικῶν ἀγαθῶν αἱ ὁποῖαι ἀναμφιβόλως ἀπεθησαύριζον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατασκευῆς τοῦ Πύργου, καὶ ἀντιθέτως θὰ ὑπέκειντο εἰς μεγάλας ζημίας μὲ τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ ἔργου.

Διὰ γενικὸς λόγους εἶναι πάντοτε ἐπιθυμητὸν ὅπως ἡ ἀπασχόλησις τῶν βιομηχανικῶν αἱ ὁποῖαι παράγουν κεφαλαιουχικά ἀγαθὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν παραγωγὴν πολυτίμων τειούτων, ἵνα συμβάλλουν εἰς τὸν μελλοντικὸν πλοῦτον μᾶς χώρας, ἀντὶ νὰ χρησιμοποιοῦνται ἀσκοπῶς. Ἡ μελλοντικὴ ὅμως

χρησιμότης τῶν κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν οὐδεμίαν οὐσιαστικὴν ἐπίδρασιν ἔχει ἐπὶ τῆς ἀπασχολήσεως, γεγονός τὸ ὅποῖον τὸ κοινὸν γενικῶς δυσκολεύεται νὰ συλλάβῃ. Παρουσιάζεται μία μεγάλη ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως ἀντίδρασις εἰς τὴν σκέψιν ὅτι μία ἄσκοπος ἢ καὶ βλαβερὰ ἐπένδυσις μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου δύναται νὰ ἀποβῇ εὐεργετικὴ εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὴν ἀπασχόλησιν καὶ τὸ εἰσοδήμα, παραμένει ὁμοίως τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἀπασχόλησις θὰ αὐξηθῇ κατὰ τὸ ἴδιον μέτρον ποῦ αὐξάνεται καὶ ἡ ἐπένδυσις, ἀνεξαρτήτως ἢ ὄχι ταύτης. Ὁ συλλογισμὸς οὗτος ἀναφορικῶς μετὰ τοὺς πολεμικοὺς ἐξοπλισμοὺς εἶναι αὐτοπόδεικτος. Ὄταν ὑπάρχῃ μεγάλη ἀνεργία ἢ δαπάνη εἰς τὴν ὁποίαν ὑποβάλλεται ἡ κυβέρνησις διὰ μίαν ὀρισμαμένην ἐπένδυσιν ὡς ἐπὶ παραδείγματι διὰ τὴν κατασκευὴν μιᾶς ὁδοῦ εἶναι μικροτέρα ἐκείνης εἰς τὴν ὁποίαν φαινομενικῶς ὑπεβλήθη διὰ τὸν λόγον ὅτι ὅταν αὐξάνει ἡ ἀνεργία εἰς τὴν ὁδοποιίαν, λιθοτομίαν καὶ εἰς τὰς βιομηχανίας τὰς ἀσχολουμένας μετὰ τὴν παραγωγὴν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν ἢ ἀντιμετώπισις τῶν ἐκτάκτων δαπανῶν διατροφῆς τῶν ἐργατῶν οἵτινες ἀσχολοῦνται μετὰ τὴν ὁδοποιίαν καὶ λιθοτομίαν ὡς καὶ ἡ ὑποχρέωσις τῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν διὰ τὴν παροχὴν ἐπιδομάτων ἀνεργίας ἀποβαίνει εὐκολωτέρα καὶ μειοῦται εἰς τὸ ἐλάχιστον. Ἐπίσης ὅταν αὐξάνει ἡ δραστηριότης τὰ ἐκ φόρων ἔσοδα εἶναι μεγαλείτερα. Τὰ εἰσοδήματα εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην εἶναι μεγαλείτερα ὅσον δὲ εἶναι μεγαλίτερος ὁ εἰσπραττόμενος φόρος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος τόσον περισσότερο καταναλίσκονται τὸ τέτιον, ὁ ζῦθος καὶ τὰ καπνά. Μετὰ τὸ αὐτὸ ποσὸν τῶν φόρων ὡς καὶ πρότερον οἱ δασμοὶ καίτοι οἱ ἴδιοι εἰσρέουσι εἰς μεγαλείτερον ἀναλογίαν εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον. Ὑπολογίζεται ὅτι περίπου τὸ ἡμισυ τῶν δαπανῶν τὰ ὅποια καταβάλλονται διὰ δημόσια ἔργα ἐπιστρέφει ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν κυβέρνησιν ἀκόμη καὶ ὅταν μέρος τι τῶν δαπανῶν καλύπτει παραγγελίας εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Οὕτω διὰ τὴν χρηματοδότησιν ἐνὸς προγράμματος ἀπαιτοῦντος λ.χ. Λ.Α. 100 ἑκατομμύρια, ἡ κυβέρνησις δὲν χρειάζεται νὰ δανεισθῇ εἰμὴ μόνον Λ.Α. 50 ἑκατομμύρια.

Ἡ διαπίστωσις αὕτη παρέχει σοβαρὰ ἐπιχειρήματα ἀπὸ κυβερνητικῆς πλευρᾶς διὰ τὴν ἐκτέλεσιν δημοσίων ἔργων εἰς περιόδους ἀνεργίας. Ὑποθεθῆσθω ὅτι τὸ ἐπιτόκιον εἶναι 3%. Τότε οἰονδήποτε πρόγραμμα τὸ ὅποῖον θὰ ἀποδώσῃ 1½% ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς δαπάνης εἴτε ἀπ' εὐθείας ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν λαϊκῶν κατοικιῶν εἴτε ἐμμέσως ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν ὁδοποιίας εἶναι μία ὑγιὴς ἀκόμη καὶ ὑπὸ τὴν στενὴν αὐτῆς ἐμπορικὴν ἔννοιαν.

Εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν μᾶς παρουσιάζεται ἡ εὐκαιρία νὰ συλλάβωμεν τὴν διαφορὰν ἢ ὁποία ὑπάρχει μεταξὺ ἰδιωτικῶν καὶ κοινωνικῶν πλεονεκτημάτων. Πράγματι εἰς οἰοσδήποτε ἐπιχειρηματίας ὅστις ἀποφασίζει νὰ προβῇ εἰς ἐπένδυσιν τινα, εὐεργετεῖ τοὺς ἄλλους ἐπιχειρηματίας καὶ τὴν κυβέρνησιν, διότι προκαλεῖ αὐξήσιν εἰς τὰ εἰσοδήματα, τὴν καταλάνωσιν καὶ τὰς εἰσπράξεις τῶν φόρων. Ὁ ἰδιώτης ὁμοίως ἐπιχειρηματίας δὲν ἀπολαμβά-

νει κέρδος τι ἀπὸ τὰ πρόσθετα εισοδήματα τὰ ὅποια προξενεῖ πρὸς ὕψελος τρίτων ὅταν δὲ δανειζεται πρὸς 3% οὗτος πρέπει νὰ εἰσπράξῃ ἐπὶ τοῦ χρησιμοποιοθέντος κεφαλαίου ἐν κέρδος οὐχὶ μικρότερον τοῦ 3%. Οὕτω μία κυβέρνησις ἔχει ἰσχυρὰ κίνητρα νὰ ἐπιλαμβάνεται ἐπενδύσεων διὰ τὰς ὁποίας ἡ ἰδιώτης ἐπιχειρηματίας δὲν θὰ εὑρισκε ἐνδιαφέρον.

Ἐπὶ τούτων ἔτι καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη. "Ὅταν πραγματοποιοῦνται ἐπενδύσεις τὰ εισοδήματα ὡς εἶδομεν αὐξάνουν τόσον ὥστε ἡ ἀποταμίευσις νὰ αὐξάνῃ τόσον ὅσον καὶ ἡ ἐπένδυσις. Οὕτω οἱ ἰδιῶται προσθέτουν εἰς τὸν πλοῦτον αὐτῶν ποσά, ἴσα μὲ τὴν πρόσθετον κυβερνητικὸν δανεισμὸν διατηροῦν δὲ τὰ ποσὰ ταῦτα μονίμως. Ὁ τόκος τῶν κυβερνητικῶν δανείων καλύπτεται ἀπὸ τὴν φορολογίαν, ἐὰν δὲ τὸ δημόσιον χρέος αὐξάνει οἱ φόροι ὠφείλουν νὰ αὐξηθοῦν πρὸς κάλυψιν τοῦ ὀφειλομένου τόκου, οἱ φορολογούμενοι ὅμως περιλαμβάνουν ὁμοίους καὶ τοὺς καρπομένους τῶν τόκων τῶν δανείων. Ὁ πλοῦτος τούτων ὡς κεφαλαιούχων ἠύξηθη τόσον ὅσον καὶ αἱ ὑποχρεώσεις αὐτῶν, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὑποχρέωσιν των διὰ τὴν καταβολὴν τῶν τόκων τοῦ δημοσίου, χρέους. Οὕτω ἐὰν ἐξαίρεσωμεν μίαν ἀναξίαν λόγου δαπάνην διὰ τὴν πρόσθετον εἰσπραξίν φόρων (οἱ ὅποιοι εἶναι ἀληθεῖς ὅτι δύνανται νὰ εἶναι σημαντικοὶ ὅταν τὸ δημόσιον χρέος εἶναι μεγάλον) ἡ κοινωνία ἐν τῷ συνόλω τῆς δὲν αἰσθάνεται τὸν ἀντίκτυπον τοῦ ἐκτάκτου κυβερνητικοῦ δανεισμοῦ. Ἀκόμη καὶ ὅταν τὰ δημόσια ἔργα τυγχάνουν τελειῶς ἔχρηστα καὶ πάλιν δὲν θὰ ἀπέβαινον ταῦτα εἰς βῆρος τῆς κοινότητος, ἐνῶ ἐξ ἀντιθέτου αὕτη θὰ ἀνελάμβανεν ἐν βελτιωμένον ἐπίπεδον ἀπασχολήσεως εισοδήματος καὶ καταναλώσεως κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐκτελουμένων ἔργων.

Ἐξετάζοντες τὸ ζήτημα ἀπὸ ἄλλης πλευρᾶς διαπιστοῦμεν ὅτι ὅταν ἐπικρατῇ ἀνεργία τὰ εισοδήματα παραμένουν ἀδρανῆ. Ἡ μόνη ἐνέργεια ἥτις ἀπαιτεῖται διὰ νὰ θέσωμεν ταῦτα εἰς κίνησιν εἶναι νὰ μειώσωμεν τὴν ἀνεπιθύμητον ἀδρανείαν. Οἰαδήποτε προσθήκη εἰς τὸ πραγματικὸν κεφάλαιον τῆς χώρας τὸ ὅποιον προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐκτέλεσιν δημοσίων ἔργων, ὅσονδήποτε μέγα ἢ μικρὸν εἶναι τοῦτο, ἀποβαίνει πραγματικὴ ὠφέλεια, πέραν δὲ ἀπὸ τὸ μόνιμον κέρδος τοῦ πραγματικοῦ κεφαλαίου ὑπάρχει τὸ πρόσκαιρον κέρδος τῆς ὑύξημένης καταναλώσεως καὶ τῆς μειωμένης δυστυχίας, κέρδος τὸ ὅποιον λαμβάνει χώραν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων. Ἡ γνώμη ὅτι τὰ δημόσια ἔργα δύνανται νὰ ἀποβῶν «δαπανηρὰ» εἰς περιπτώσεις μεγάλης ἀνεργίας εἶναι συνεπῶς «μία αὐταπάτη». Θὰ ἦτο δαπανηρὰ ἡ ἀνάληψις ἀμελετήτων ἀντὶ καλῶς μελετημένων ἔργων, θὰ ἦτο ὁμοίως ἔτι προτιμότερον ἐὰν ἐκτελοῦντο ἔστω καὶ κακῶς μελετημένα ἔργα προκειμένου νὰ μὴν ἐκτελεσθῶσιν τοιαῦτα. Διότι εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περίπτωσιν, τὰ εισοδήματα φθεῖρονται ἐν τῇ ἀδρανείᾳ καὶ τίποτε δὲν δύνανται νὰ ἀποταμιευθῇ ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει ἐργασία.

Βλέπομεν οὕτω ὅτι ὅταν οἱ ἐπιχειρηματῆαι δὲν προβαίνουν εἰς καταλλή-

λους επενδύσεις δια την δημιουργίαν ενός ύψηλου επιπέδου άπασχολήσεως, αϊ κυβερνήσεις έχουν βασίμους λόγους δια να αύξήσουν τας επενδύσεις εις δημόσια έργα. Κατά τὰ έτη τής μεγάλης κρίσεως, τὸ έτος 1929 αϊ κυβερνήσεις ήκολούθησαν σταθερώς τήν γραμμήν ταύτην. Ἡ χώρα μας παρεξέκλινε κάπως αὐτῆς τῆς γραμμῆς αϊ δὲ κυβερνήσεις μας παρεσύρθησαν γενικῶς ἀπὸ τὰς ἰδίας πλάνας ἀπὸ τὰς ὁποίας παρεσύρθησαν καὶ οἱ ἰδιῶται γενικῶς επιχειρηματῖαι, δηλαδὴ ἤρξανον τὴν ἔκτασιν τῶν δημοσίων ἔργων ὅτε ἐσημειοῦτο βελτίωσις εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ἐπεδίδοντο εἰς δῆθεν οἰκονομίας ἀκριβῶς ὅτε ἡ ἀνεργία ἤρχιζε νὰ αὐξάνῃ. Ἐν τούτοις εἰς ὅλον τὸ κόσμον αϊ κυβερνήσεις ἤρχισαν νὰ ἀντιλαμβάνονται ὅτι ὅταν δὲν ἐμφανίζεται ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία δύνανται νὰ προλαμβάνουν τὰς διακυμάνσεις εἰς τὴν ἀπασχόλησιν μὲ τὴν αὐξήσιν τῶν δημοσίων ἔργων. Συνεπῶς τὰ δημόσια ἔργα εἶναι ἐν ἀντίρροπον εἰς τὰς διακυμάνσεις τῶν επενδύσεων ἀναλαμβανομένης ὑπὸ ἐπιχειρηματιῶν οἱ ὁποῖοι ἀποβλέπουν εἰς μόνον τὸ κέρδος.

Ἐπενδύσεις εἰς ἐνεργὸν κεφάλαιον καὶ ἐμπορεύματα

Ἵφείλομεν νὰ ἐξετάσωμεν δύο διαφορετικὰ ἤδη επενδύσεων. Αὐταὶ ἀφοροῦν επενδύσεις εἰς ἀπασχολούμενον κεφάλαιον καὶ εἰς ἀποθέματα ἀγαθῶν. Ὅταν τὸ ὀλικὸν ποσὸν τῆς παραγωγῆς αὐξάνει, τὸ ἀπασχολούμενον κεφάλαιον δηλαδὴ ἡ ἀξία τῶν ἀγαθῶν ὑπὸ κατεργασίαν πρέπει ἐπίσης νὰ αὐξηθῇ. Μόλις ἡ παραγωγή σταθεροποιηθῇ εἰς ἐν ἀνώτερον ἐπίπεδον παύουν πλέον αϊ επενδύσεις εἰς ἐνεργὸν κεφάλαιον. Ὅταν ἀρχίζετε νὰ παράγετε λουκάνικα ἀρχίζετε μὲ τὴν τοποθέτησιν κρέατος εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος τῆς κρεατομηχανῆς καὶ ἐπὶ τι διάστημα κατὰ τὸ ὁποῖον γυρίζετε τὴν μηχανὴν δὲν ἐξέρχεται τίποτε ἀπὸ τὸ ἐμπρόσθιον αὐτῆς μέρος, ἐν τῷ μεταξῷ ὅμως ἡ ποσότης τοῦ κρέατος τὸ ὁποῖον θέτετε εἰς τὴν μηχανὴν αὐξάνει. Μετ' ὀλίγον ὁ κυμᾶς ἀρχίζει νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν ἐμπροσθίαν ὀπὴν τῆς μηχανῆς εἰς τὴν ἰδίαν ποσότητα πού ρίπτετε τοῦτον ἀπὸ τὸ ὀπισθεν μέρος τῆς μηχανῆς, ἐνῶ ἡ ἐντὸς τῆς μηχανῆς ποσότης τοῦ κρέατος παύει νὰ αὐξάνῃ. Ἐπίσης ὅταν σταματήσετε ρίπτοντες κρέας εἰς τὴν μηχανὴν, τοῦτο ἐξακολουθεῖ νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ αὐτὴν ἂν καὶ ἡ ποσότης τοῦ κρέατος ἀρχίζει νὰ μειοῦται μέχρις ὅτου ἡ μηχανὴ μείνῃ τελείως κενή.

Οἰαδήποτε ἀλλαγὴ εἰς τὸν ὄγκον τοῦ παραγομένου προϊόντος ὀδηγεῖ εἰς ἐπένδυσιν ἢ ἀντιθέτως εἰς ἐνεργὸν κεφάλαιον καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἐπὶ τῆς ἀπασχολήσεως τῆς επενδύσεως εἰς τοιοῦτον κεφάλαιον εἶναι τὸ ἴδιον μὲ ἐκεῖνο τῆς ἐπιδράσεως τῶν επενδύσεων εἰς τὰ κεφαλαιουχικὰ ἀγαθὰ. Οἱ ἐργάται λαμβάνουν ἡμερομισθία διὰ νὰ παράγουν ἐμπορεύματα πρὶν ἢ ταῦτα εἶναι ἔτοιμα πρὸς πώλησιν, ἡ δὲ δαπάνη τῶν ἡμερομισθίων βαρύνει τὰ ἐμπορεύματα τὰ ὁποῖα εἶναι ἤδη διαθέσιμα. Οὕτω ἔχομεν ἐν ὀρισμένον εἶδος επενδύσεως τὸ ὁποῖον ἐπικρατεῖ ἐπὶ τι χρονικὸν διάστημα μετὰ τὴν λήψιν ἀποφάσεως ὅπως

αυξήσωμεν την παραγωγήν, ταῦτο δὲ εἶναι εἰς σημαντικὸς λόγος διατὶ οἰα-
δήποτε ἐπένδυσιν ἐπὶ τῆς παραγωγῆς διὰ τὴν αὐξήσιν της τείνει νὰ ἐπαυ-
ξηθῇ αὕτη μέχρις ἐνὸς σημείου.

Αἱ ἐπενδύσεις ἐξ ἄλλου εἰς ἀποθέματα ἀγαθῶν ἐπενεργοῦν ἐν εἴδει ἀντι-
βάρου εἰς ἄλλα εἶδη ἐπενδύσεων. Ὅταν μειοῦται ἡ ζήτησις οἱ ἔμποροι θὰ προ-
τιμήσουν νὰ συσσωρεύσουν ἀποθέματα εἰς εὐσυντήρητα ἀγαθὰ ὅπως εἶναι ὁ
σίτος καὶ τὰ μέταλλα, παρὰ νὰ πωλήσουν ταῦτα μὲ ζημίαν εἰς τρόπον ὥστε
ἐπὶ μακρὸν μία ἠϋξημένη ἐπένδυσιν εἰς ἀποθέματα νὰ ἰσοφαρίζει μερικῶς μίαν
μειωθεῖσαν ἐπένδυσιν εἰς κεφαλαιουχικὰ ἀγαθὰ διαρκείας καὶ εἰς ἀπασχο-
λούμενα κεφάλαια. Ὅμοιως ὅταν τὸ ἐμπόριον ἀρχίζει νὰ ἀναζωογονῆται τὰ
ἐν τῇ ἀποθήκῃ ἐμπορεύματα διατίθενται πρὸς πώλησιν καὶ ὅταν μειοῦνται
τὰ ἀποθέματα μία ὀρισμένη αὐξήσις εἰς τὴν δαπάνην διὰ τὴν ἀγορὰν κατανα-
λωτικῶν ἀγαθῶν ὀδηγεῖ εἰς μίαν ἀντίστοιχον μικροτέραν αὐξήσιν εἰς τὸν
ὄγκον τῆς παραγωγῆς νέων καταναλωτικῶν ἀγαθῶν.

Αἱ δύο αὗται μεταβολαὶ εἰς τὸ ἐνεργὸν κεφάλαιον καὶ εἰς τὰ ἐμπορεύματα
λαμβάνουν χώραν ὅταν ἡ παραγωγή, δι' ἄλλας αἰτίας, πρόκειται νὰ μετα-
βληθῇ. Δυνατὸν νὰ ἐνέχουν μεγάλην σημασίαν, εἶναι ὅμως λίαν ἀπίθανον ἐὰν
αὗται καθ' ἑαυτὰ θὰ ἐνεκαινιάζον μίαν νέαν δραστηριότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ V.

ΜΕΤΑΒΟΛΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΞΟΙΚΟΝΟΜΗΣΙΝ

Τὸ διάγραμμα τῆς ἐξοικονομήσεως

Εἶδομεν ἤδη ὅτι μία ἀλλαγὴ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς ἀποταμίευσιν δὲν εἶ-
ναι ἀρκετὴ ὅπως μεταβάλλῃ τὴν συνολικὴν ἀποταμίευσιν τῆς κοινωνίας λαμβ-
ανομένης ἐν τῷ συνόλῳ της καθόσον ὁ ὄγκος τῆς ἀποταμιεύσεως προσδιο-
ρίζεται ἀπὸ τὸ ποσοστὸν τῶν ἐπενδύσεων. Ἐν τούτοις ἡ ἐπιθυμία δι' ἀποτα-
μίευσιν ἔχει μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ὕψους τῶν εἰσοδημάτων. Ὅταν ἀπο-
φασίζω νὰ ἀποταμιεύσω ΛΑ 1 καθ' ἐκάστην ἐβδομάδα περισσότερον ἢ πρό-
τερον οἱ καταστηματάρχαι καὶ οἱ ἐργοστασιάρχαι οἱ ὅποιοι ἱκανοποιοῦν τὰς
ἀνάγκας μας θὰ λαμβάνουν εἰς τὸ ἐξῆς ΛΑ 1 ὀλιγωτέραν καθ' ἐκάστην ἐβδο-
μάδα, συνεπῶς εἶναι ὑποχρεωμένοι, εἴτε νὰ ἀποταμιεύουν, εἴτε νὰ ἐξοδεύουν
ὀλιγώτερα. Ἐφ' ὅσον θὰ ἐξώδευον ὀλιγώτερα θὰ ἐπῆρξεντο μείωσις εἰς τὰ
εἰσοδήματα ἄλλων ἀτόμων κ.ο.κ. Οὕτω ἡ μείωσις εἰς τὴν ἐβδομαδιαίαν ἀτο-
μικὴν μου δαπάνην κατὰ ΛΑ 1 προκαλεῖ μείωσιν εἰς τὰ εἰσοδήματα, εἰς τρό-
πον ὥστε αἱ ἀποταμιεύσεις τῶν ἄλλων νὰ μειοῦνται κατὰ ΛΑ 1 ἐβδομαδιαίως.

Ὅταν ἀποταμιεύω ΛΑ 3 ἀντὶ μιᾶς ἡ ἀντίστοιχος πτώσις εἰς τὰ εἰσοδή-
ματα τῶν ἄλλων θὰ ἀνέλθῃ εἰς ΛΑ 3 ἐβδομαδιαίως. Μετὰ παρέλευσιν ἐνὸς

έτους θά ἔχω οὕτω προσθήσει εἰς τὸν πλοῦτον μου ΛΑ 52, οἱ ἄλλοι ὅμως θά εἶναι πτωχότεροι κατὰ ΛΑ 52 ἢ ἄλλως θά ἦσαν ἐάν δὲν προέβαινα εἰς τὴν ἀποταμίευσιν τοῦ ποσοῦ τούτου. Τὸ ἐξαγόμενον συνεπῶς συμπέρασμα ἐξ ὧν αὐτῶν εἶναι ὅτι ὁ πλοῦτος γενικῶς δὲν ἠῤῥήθη, ἐμειώθη ὅμως τὸ εἰσόδημα.

Ἐν ὀλίγοις τὸ μέγεθος τῶν ἐπενδύσεων προσδιορίζει τὸ μέγεθος τῆς ἀποταμιεύσεως δοθέντος δὲ τοῦ μεγέθους τῆς ἀποταμιεύσεως, ἡ ἐπιθυμία δι' ἀποταμίευσιν προσδιορίζει τὸ ὕψος τῶν εἰσοδημάτων. Ὅταν ὁμιλῶμεν περὶ τῆς ἐπιθυμίας δι' ἀποταμίευσιν ἢ τὴν φειδῶ τῆς κοινωνίας ἐνοοῦμεν τὸ ὅλον σύμπλεγμα τῶν ἐπιδράσεων αἵτινες προσδιορίζουν τὸν ὄγκον τῆς ἀποταμιεύσεως δι' ἕκαστον ὕψος εἰσοδήματος. Ἡ ἐξοικονόμησις ἐνὸς ἀτόμου ἀναπαρίσταται δι' ἐνὸς πίνακος ὅστις ἀναγράφει τὸ ποσὸν τὸ ὁποῖον θά ἀποταμίευσαι εἰς ἑκάστην κλίμακα εἰσοδήματος, ἡ δὲ τοιαύτη φειδῶ εἰς δαπάνας ἀπὸ μέλους τῆς κοινωνίας ἀναπαριστᾶται διὰ τοῦ ὀλικοῦ ποσοῦ τῆς ἀποταμιεύσεως τὸ ὁποῖον ἀντιστοιχεῖ εἰς ἕκαστον ἐπίπεδον ὀλικοῦ εἰσοδήματος. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν χώραν ταύτην ἐν μικρῶν τμημάτων τοῦ πίνακος οἰκονομιῶν ἔχει περίπου ὡς ἑξῆς :

ΛΑ. ἑκατομμύρια

Εἰσόδημα	Ἀποταμίευσις
4300	280
4600	420
4800	350

Με βάσιν τὸν «πίνακα ἐξοικονομήσεως» βλέπομεν ὅτι ὁ ὄγκος τοῦ εἰσοδήματος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ποσοστὸν τῶν ἐπενδύσεων. Οὕτω εἰς τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα βλέπομεν ὅτι ὅταν αἱ ἐπενδύσεις γίνωνται με ἕνα ρυθμὸν ΛΑ. 420 ἑκατομμυρίων ἑτησίως, τὸ εἰσόδημα θά ἀνέλθῃ εἰς ΛΑ 4600 ἑκατομμύρια. Με ὀλιγωτέρας ἐπενδύσεις θά ἔχωμεν εἰσόδημα μικρότερον, καὶ ἀντιστρόφως. Τὸ εἰσόδημα ὅθεν εἶναι πάντοτε τοιοῦτον ὥστε νὰ ἐξισῶνῃ τὴν ἀποταμίευσιν με τὰς ἐπενδύσεις.

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Χρηματιστηρίου

Αἱ μεταβολαὶ εἰς τὴν φειδῶ συνοδεύουν ἐνίοτε τὰς διακυμάνσεις τοῦ ἐμπορίου. Μία αὔξησις τῆς ἐμπιστοσύνης διὰ τὸ μέλλον ἐνδέχεται ὄχι μόνον νὰ παρακινήσῃ τοὺς ἐπιχειρηματίας νὰ κάμουν μεγαλειτέρας ἐπενδύσεις, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς ἰδιώτας εἰς τὸ νὰ ἐξοδεύουν περισσώτερα, διότι ἐφ' ὅσον ὁ καιρὸς δευκνύει σημεῖα βελτιώσεως, ἐπὶ τοσοῦτον ὁ φόβος μιᾶς βροχερῆς ἡμέρας ἀπομακρύνεται. Ὑπάρχουν εἰδικοὶ λόγοι διὰ νὰ ἀναμένῃ τις ὅτι τὰ πράγματα θά λάβουν μίαν τοιαύτην κατεύθυνσιν. Ὅταν βελτιοῦται ἡ κατάστασις τοῦ ἐμπορίου τὸ μέλλον παρουσιάζεται πλέον εὐοίωνον δι' ὅλα τὰ εἶδη τῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, τὸ κοινὸν δὲ τώρα ἀποδίδει μεγα-

λειτέραν ἀξίαν εις τὰ κεφάλαια τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων δεδομένου ὅτι ἡ ἐμπιστοσύνη ὅσον ἀφορᾷ τὰ μεγαλείτερα κέρδη ἠϋξήθη. Ἐν ὀλίγοις διαπιστοῦμεν μίαν ἄνθησιν εις τὰς ἐργασίας τοῦ χρηματιστηρίου. Ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι εἶχον ἀγοράσει μετοχὰς πρὶν ἢ ἐκδηλωθῆ ἡ ἔκτακτος αὕτη χρηματιστηριακὴ κίνησις διαπιστώνουν ὅτι αἱ ἀξίαι τῶν μετοχῶν τὰς ὁποίας εἶχον ἀγοράσει ἀνήλθε καὶ ὅτι ἐὰν τὰς ἐπώλουν κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην θὰ ἐλάμβανον περισσότερα χρήματα ἀπὸ ὅσα ἔδωσαν. Πιθανὸν νὰ μὴν ἐπιθυμοῦν νὰ πωλήσουν, τὸ ὅτι ὅμως θὰ ἠδύναντο νὰ πωλήσουν εις ὑψηλοτέρας τιμὰς προκαλεῖ εις αὐτοὺς αἰσθήματα ἀνακουφίσεως καὶ παρέχει εις αὐτοὺς τὸ συναίσθημα τοῦ πλούτου. Ὡς ἐκ τούτου οὗτοι δὲν εἶναι πλέον τόσο φειδωλοὶ ὅσον πρότερον εις τὴν ἀγορὰν διαφόρων καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, μὲ συνέπειαν νὰ μειώσουν τὸ ποσοστὸν τῆς ἀποταμιεύσεως.

Ἡ ἔκτακτος αὕτη δραστηριότης τοῦ χρηματιστηρίου ἦτο συνέπεια μιᾶς προσδοκίας μελλοντικῶν κερδῶν ἡ ὅποια ἐνεθάρρυνε καὶ προήγαγε τὴν ἐπένδυσιν, ἡ δραστηριότης δὲ αὕτη τοῦ χρηματιστηρίου προεκάλεσε μίαν πρόσθετον αὐξήσιν εις τὴν κατανάλωσιν ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς μίαν ὠρισμένην ἀναλογίαν ἐπενδύσεων καθ' ὃν χρόνον αὐξάνει ἡ ἐπένδυσις, οὕτω δὲ ἡ χρηματιστηριακὴ κίνησις, ἡ ἀπασχόλησις καὶ τὰ κέρδη εὐρισκόμενα εις μίαν συνεχῆ ἀλληλοεπίδρασιν διευρύνονται. Τὸ φαινόμενον τοῦτο διεδραμάτισε σπουδαῖον ρόλον διαρκούσης τῆς μεγάλης δραστηριότητος τῆς Γουὼλ Στρήτ, πρὶν ἢ καταρρεῦση ἀποτόμως τὸ 1929, ὑποβόσκει ὁμως πάντοτε ἔταν σημειοῦνται ὑψηλαὶ τιμαὶ εις τὸ Χρηματιστήριον.

Τὸ ἔλλειμα τοῦ προϋπολογισμοῦ

Δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν ἐν ὠρισμένον εἶδος μειώσεως εις τὰς οἰκονομίας ἐξετάζοντες τὸ ἔλλειμα ἐνὸς κρατικῶ προϋπολογισμοῦ. Ὅταν τὸ κράτος ἐξωδεύει περισσότερα ἀπὸ ὅσα εἰσπράττει ὑπὸ μορφὴν φόρων διὰ τὰς πληρωμὰς τῶν δημοσιουπαλληλικῶν μισθῶν καὶ παραγγελίας εις ἐργολήπτας κλπ. ἢ ὅταν δανείζεται τὴν διαφορὰν διὰ τῆς ἐκδόσεως βραχυπροθέσμων γραμματίων ἢ ἄλλως διὰ τῆς ἐκδόσεως κρατικῶν δανείων, τότε τοῦτο εὐρίσκεται ἀκριβῶς εις τὴν ἰδίαν θέσιν μὲ ἐκείνην εις τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται εἰς ἰδιώτης ὅστις ἐξωδεύει διὰ τὴν συντήρησίν του περισσότερα ἀπὸ ὅσα κερδίζει, εἴτε ἐξοδεύει ἀπὸ τὰ κατὰ τὸ παρελθὸν συσσωρευθέντα κεφάλαια αὐτοῦ, εἴτε δανειζόμενος. Οὕτω τὸ κράτος ἀσχεῖ μίαν πολιτικὴν ἡ ὅποια εἶναι ἀντίθετος ἐκείνης τῆς ἀποταμιεύσεως. Τοῦτο ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν αὐξήσιν γενικῶς τῶν εἰσοδημάτων καὶ τῶν δαπανῶν. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ κράτος διατηρεῖ τὰ ἔξοδα αὐτοῦ εἰς ἐν σταθερὸν ἐπίπεδον καὶ ὅτι μειώνει τὴν φορολογίαν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην μέρος τοῦ αὐξηθέντος εἰσοδήματος τῶν φορολογουμένων θέλει δαπανηθῆ, ἡ ἔκτακτος δὲ αὕτη δαπάνη θέλει αὐξήσῃ τὰ εἰσοδήματα ἐκείνων (διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν ὁποίων ἐγένετο ἡ δαπάνη). Μέρος τοῦ εἰσοδήματος καὶ τῆς παρα-

γωγῆς ταύτης θέλει ὁμοίως δαπανηθῆ καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἀκριβῶς ὅπως συνέβη μὲ τὴν περίπτωσιν τῆς ἐπενδύσεως, ἡ ἔκτακτος αὐτῆ δαπάνη θὰ ὀδηγήσῃ εἰς μίαν τοιαύτην αὐξήσιν εἰς τὰ εἰσοδήματα ὥστε τὸ κοινὸν θὰ ἐξοδεύῃ περισσότερα παρ' ὅσον ἐξώδευεν ἄλλως καὶ μάλιστα εἰς τὸν ἴδιον ἀκριβῶς ρυθμὸν μὲ ἐκεῖνον εἰς τὸν ὁποῖον δανεῖζεται ἡ κυβέρνησις.

Ἡ σκέψις ὅτι τὸ ἔλλειμα τοῦ προϋπολογισμοῦ εὐνοεῖ τὸ ἐμπόριον εἶναι ἐλάχιστα εὐπρόσδεκτος, εἶναι ὅμως γεγονόςς τὸ ὁποῖον διεπίστωσαν αἱ κυβερνήσεις εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς μεγάλης κρίσεως τοῦ 1929. Ἦτο σύνηθες τὸ ἐπιχείρημα, κυρίως ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅτι τὸ ἔλλειμα τοῦ προϋπολογισμοῦ μειώνει τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ἐπιχειρηματιῶν καὶ οὕτω προξενεῖ περισσοτέραν ἔμμεσον βλάβην εἰς τὴν ἀπασχόλησιν ἀφ' ὅσον τοῦτο προξενεῖ ἄμεσον καλόν. Ὅλα ταῦτα ὅμως εἶναι ἐσφαλμένα, σήμερον δὲ ἔχει διαπιστωθῆ ὅτι τὸ ἔλλειμα δταν συνοδεύεται ἀπὸ μίαν ὀρθὴν διαφώτισιν τοῦ κοινοῦ δύναται νὰ ἀποβῆ λίαν εὐεργετικόν.

Αὐτὸ τοῦτο τὸ γεγονόςς ὅτι τὸ ἔλλειμα τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπενεργεῖ εὐνοικῶς εἰς τὸ ἐμπόριον δὲν εἶναι ἱκανοποιητικὸς λόγος διὰ νὰ ἐπιζητούμεν τὸ ἔλλειμα τοῦτο, ἐφ' ὅσον εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχουν ἄλλαι μέθοδοι καλλίτεραι διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ ἐμπορίου. Δύναται ἐν τούτοις νὰ θεωρηθῆ ὡς θεῖον δῶρον τὸ ὅτι οἱ προϋπολογισμοὶ κλονίζονται εὐκόλως δταν τὸ ἐμπόριον δυσπραγεῖ. Οἱ φόροι δὲν ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς προβλέψεις ἐνῶ αἱ δαπάναι αἱ ἀφορῶσαι τὴν ἀνεργίαν ἀνέρχονται καὶ ἡ κυβέρνησις ἀναγκάζεται νὰ δανεισθῆ ἵνα ἀντιμετωπίσῃ τὰς τρεχοῦσας δαπάνας. Τοῦτο ἐμποδίζει τὴν αὐξήσιν τῆς ἀνεργίας νὰ λάβῃ τὰς διαστάσεις τὰς ὁποίας θὰ ἐλάμβανε ἐὰν ἡ ἰσοσκέλισις τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ ἐθεωρεῖτο ἀπαραίτητος.

Ἄμισότητες εἰς τὰ εἰσοδήματα

Ἡ κατανομή ἐνός ὀρισμένου ὀλικοῦ εἰσοδήματος μεταξὺ τῶν ἀτόμων ἔχει σημαντικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῆς ἔξοικονομήσεως. Γενικῶς ἠμιλοῦντες, ὅσον ἀνομοίως κατανέμεται τὸ εἰσόδημα τόσον μεγαλύτεραι εἶναι αἱ οἰκονομικαὶ διαβιώσεις ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ἐὰν ἀφαιρέσωμεν ἐτησίως ΛΑ. 100 ἀπὸ ἀτόμον τι τὸ ὁποῖον ἔχει εἰσόδημα ΛΑ. 10.000 τὸ ἔτος, τοῦτο δὲν θὰ μεταβάλλῃ μεγάλως τὸν τρόπον τοῦ ζῆν τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ, ἀλλὰ θὰ μειώσῃ τὸ ποσὸν τῆς ἀποταμιεύσεως. Ἐὰν ὅμως δώσωμεν ΛΑ. 100 καθ' ἕκαστον ἔτος εἰς ἓν ἄτομον τοῦ ὁποίου τὸ εἰσόδημα ἀνέρχεται μόνον εἰς ΛΑ. 150 τὸ ἐπίπεδον τῆς ζωῆς αὐτοῦ θὰ ἀνυψωθῆ περίπου μέχρι πλήρους συμπληρώσεως τοῦ ἐκτάκτου τούτου εἰσοδήματος. Οὕτω λαμβάνοντες τὰ δύο ἄτομα μαζί ἢ μεταφορὰ θὰ αὐξήσῃ τὸ ποσὸν τῆς καταναλώσεως, βάσει τοῦ συνδυασμένου εἰσοδήματος των ἐκ ΛΑ. 10.150. Εἶδομεν τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐν τῇ πράξει εἰς τὸν προσδιορισμὸν τοῦ πολλαπλασιαστοῦ ὅπου μία ὀρισμένη αὐξήσις εἰς τὸ εἰσόδημα ὀδηγεῖ εἰς μίαν μεγαλύτεραν αὐξήσιν εἰς τὴν ἀποτα-

μειυσιν, δταν ἡ αὐξησις αὐτῆ τοῦ εισοδήματος ἀφορᾷ περισσότερον τὰ κέρδη καὶ ὀλιγώτερον τὰ ἡμερομίσθια.

Ἡ γενικὴ ψυχολογικὴ βᾶσις τῆς ἀποταμιεύσεως, ἡ ὁποία ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν βαθμὸν τῆς οἰκογενειακῆς ἀφοσιώσεως, προνοίας, αὐτοεπιβολῆς κλπ. δταν εἶναι σταθερά, ἡ φειδῶ θέλει μειωθῆ ἐὰν ληφθῶσι μέτρα πρὸς ἐξάλειψιν τῆς ἀνισότητος τοῦ εισοδήματος. Ἐὰς ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ φορολογικὸν σύστημα μεταβάλλεται κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε καταβάλλονται περισσότεροι φόροι ἀπὸ τὴν πλουσίαν μερίδα τῆς κοινότητος καὶ ὀλιγώτεροι ἀπὸ τὴν πτωχὴν. Τὸ καθαρὸν εισόδημα τῶν πλουσίων εἶναι τώρα μειωμένον. Θὰ περιορίσουν οὗτοι τὰ ἐξοδά των ἐν τινι μέτρῳ ὄχι ὁμῶς συμμετρικῶς μὲ τὴν πρόσθετον φορολογίαν. Ἐξ ἄλλου τὸ αὐξηθὲν καθαρὸν εισόδημα τῆς πτωχῆς τάξεως θὰ διοχετευθῆ σχεδὸν πλήρως πρὸς μίαν ἠϋξημένην κατανάλωσιν. Οὕτω τὸ ἀποταμιευθὲν ποσὸν ἐξ ἑνὸς ὠρισμένου ὀλικοῦ ποσοῦ εισοδήματος θὰ ἐπιφέρῃ μίαν αὐξησιν εἰς τὸ ὅλον ποσὸν τοῦ εισοδήματος εἰς τρόπον ὥστε τὸ πραγματικὸν ποσὸν τῆς ἀποταμιεύσεως νὰ μὴ εἶναι ὀλιγώτερον ἢ πρότερον.

Προβάλλεται καὶ ὑποστηρίζεται ἐνίοτε ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι, τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἀνισότης εἰς τὰ εισοδήματα προάγει τὴν φειδῶ, εἶναι μία δικαιολογία διὰ τὴν ἀνισότητα ταύτην καὶ πῶς εἶναι ἄκρως ἐπικίνδυνον νὰ φορολογῆται ὁ πλούσιος πρὸς ὄφελος τοῦ πτωχοῦ διὰ τὸν λόγον ὅτι θὰ ἐστείρειε ἡ πηγὴ ἀπὸ τὴν ὁποίαν προέρχεται ἡ συσσώρευσις τοῦ κεφαλαίου. Τὸ ἐπιχείρημα ὁμῶς τοῦτο εἶναι ἀβάσιμον διότι εἶναι μία ἐκτάκτως ἀντιοικονομικὴ μέθοδος νὰ ἐπωφεληθῆ διὰ τῆς ἀποταμιεύσεως τῶν ἄλλων εἰς ὠρισμένον ἀριθμὸν ἀτόμων μέχρι τοῦ σημείου ὥστε ἡ ἀποταμιεύσις των νὰ μὴ σημαίνει καὶ προσπάθειάν τινα ἀπὸ μέρους των. Ἄλλὰ καὶ ἐὰν ὑποτίθεται ὅτι τὰ ὑψηλὰ εισοδήματα δικαιολογοῦνται διὰ τοῦ ἐφικτοῦ τῆς συσσωρεύσεως αὐτῶν, τότε τὸ μέρος ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δαπανᾶται διὰ νὰ παράσχῃ εἰς τοὺς πλουσίους ἐν βιοτικὸν ἐπίπεδον πολυτελείας δέον νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς καθαρὰ ἀπώλεια. Ἐπιπλέον δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι ὁ βαθμὸς τῶν οἰκονομιῶν τῶν ἀτόμων τῶν προκαλουμένων ἀπὸ μίαν ἀνισότητα εισοδημάτων ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀποταμιεύσεως ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως. Θὰ τὸ ἦτο ἄκρον ἄωτον τῆς ἠλιθιότητος νὰ καταστρέψῃ τις τὴν ὑγίαν του διὰ τῆς πείνης ἐπὶ σκοπῶ νὰ συσσωρεύσῃ πλοῦτον μελλοντικῶς καὶ εἶναι δύσκολον νὰ ἰσχυρισθῆ τις ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας ὅτι εἶναι προτιμητέα μία μεγαλύτερα συσσώρευσις κεφαλαίων ἐπὶ ἐν ὑψηλότερον ἐπίπεδον ζωῆς διὰ τὴν πτωχοτέραν μερίδα τῆς κοινωνίας. Ὅπως καὶ ἐὰν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα ἡ προσπάθεια νὰ δικαιολογηθῆ ἡ ἀνισότης διότι δῆθεν προάγει τὴν ἀποταμίευσιν καταπίπτει ἀφ' ἑαυτῆς εὐθὺς ὡς ἀναλογισθῶμεν ὅτι μία αὐξησις εἰς τὴν φειδῶ δὲν συνεπιφέρει αὐτῇ καθ' ἑαυτὴν καὶ μίαν αὐξησιν εἰς τὴν συσσώρευσιν τοῦ κεφαλαίου.

Ἡ ἐξοικονόμησις ὡς κοινωνικὴ ἀρετὴ

Ἡ φειδῶ εἰς τὴν δαπάνην τοῦ εἰσοδήματος δὲν δημιουργεῖ ἀλλὰ προάγει τὴν ἀποταμίευσιν. Ὑπάρχει πάντοτε ἐν ὄριον εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς παραγωγῆς τὸ ὅποιον προσδιορίζεται ἀπὸ τὰ εἰς διάθεσιν μέσα. "Ὅσον περισσότερο φειδῶλὰ τυγχάνουν τὰ ἄτομα, τόσον περισσότερο τὰ μέσα καταναλώσεως διατηροῦνται ἀνέπαφα, τὰ δὲ μέσα ταῦτα (ὅταν παρέχεται εἰς αὐτὰ ὁ κατάλληλος χρόνος διὰ τὴν μεταφορὰν ἀνθρώπων καὶ διὰ τὴν προσαρμογὴν τοῦ ἐδάφους ἀπὸ τῆς μιᾶς χρήσεως εἰς τὴν ἄλλην) εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἐπενδύσεως. "Ὅταν δὲν ὑπάρχουν λόγοι ἐνθαρρύνοντες τὴν ἐπένδυσιν, τὰ οἰκονομικὰ μέσα φθεῖρονται ἐν τῇ ἀδρανείᾳ, ἀποκλίνομεν δὲ εἰς τὸ νὰ δεχθῶμεν ὅτι μία μείωσις τῆς λιτότητος τῶν ἀτόμων εἶναι εὐεργετικὴ διὰ τὴν κοινωνίαν. Ἐὰν τὰ μέσα ταῦτα δὲν χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν συσσώρευσιν μελλοντικῶν κεφαλαίων τότε προτιμῶμεν νὰ ἀπολαμβάνωμεν ὅ,τι δυνάμεθα τουλάχιστον καταναλίσκοντες ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰ παραγόμενα ὑπ' αὐτῶν. "Ὅτε ὅμως οἱ λόγοι διὰ μίαν ἐπένδυσιν εἶναι βᾶσιμοι τότε τὸ ὅλον ζήτημα ἐμφανίζεται ὑπ' ἄλλην ὄψιν. "Ὅταν τὸ ποσοστὸν τῆς ἐπενδύσεως ὑπερβαίνει τὸ ὄριον τὸ ὅποιον προσδιορίζουν τὰ ὑπάρχοντα μέσα, ὑπάρχει δὲ πλήρης ἀπασχόλησις ἐργατικῶν χειρῶν, τότε δὲν δύναται νὰ ἐπέλθῃ αὐξήσις εἰς ἐπένδυσιν ἐκτὸς ἐὰν κατέλθῃ ἡ κατανάλωσις, μία δὲ αὐξήσις εἰς τὴν κατανάλωσιν ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, ἀντὶ νὰ ἀπασχολήσῃ, οἰκονομικὰ μέσα εὐρισκόμενα ἐν ἀδρανεῖᾳ δύναται νὰ γίνῃ μόνον εἰς βάρος τῆς ἐπενδύσεως.

Εἰς μίαν ἐποχὴν δραστηριότητος ὅσον δὲν ἐλλείπουν αἱ εὐκαιρίαι διὰ μίαν ἐπικερδῆ ἐπένδυσιν ἢ φειδῶ ἀντὶ νὰ παρουσιάζεται ὡς μία αἰτία ἀνεργίας παρουσιάζεται ὡς μία αἰτία δι' ἐπένδυσιν ὅλος δὲ ὁ ἠύξημένος πλοῦτος ὅστις προέρχεται ἀπὸ τὴν συσσώρευσιν κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ, οἰκίαι, ὁδοί, μηχανήματα, ἀποδίδεται εἰς τὰς εὐεργετικὰς ἐπιδράσεις τῆς φειδοῦς. Ἡ ἀποφίς αὕτη περὶ οἰκονομικῶν συναντᾶται εἰς μέγα βαθμὸν εἰς τὴν κλασσικὴν οἰκονομικὴν διδασκαλίαν, συγγραφεῖς δὲ τινες, ὡς εἶδομεν, προσεπάθησαν νὰ δικαιολογήσουν τὴν ἄνισον κατανομὴν τῶν εἰσοδημάτων στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ ἐπιχειρήματος ὅτι ἡ ἀνισότης προάγει τὴν φειδῶ εἰς τὰ εἰσοδήματα.

Σήμερον, ὅτε τὸ πρόβλημα τῆς ἀνεργίας ἀπασχολεῖ τὰς σκέψεις μας εἰς τοιοῦτον σημεῖον ὥστε καὶ ἀκόμη ὅταν γίνεται λόγος περὶ προσεχοῦς οἰκονομικῆς εὐημερίας νὰ τοποθετεῖται ἀμέσως καὶ τὸ ἐρώτημα τὸ τί θὰ συμβῇ κατὰ τὸν προσεχῆ οἰκονομικὸν μαρασμόν, ἢ τοιαύτη ἀποφίς περὶ φειδοῦς ἐμφανίζεται ὡς παραδοξολογία ἢ ἀκόμη καὶ ὡς κακοῦθρα. Εἰς ἄλλας ὅμως περιπτώσεις, ἢ φειδῶ ἀποτελεῖ κοινωνικὴν ἀρετὴν. Εἰς πολεμικὰς περιόδους ὅτε ὅλα τὰ οἰκονομικὰ μέσα ἀφαιροῦνται ἀπὸ τὴν ἰδιωτικὴν κατανάλωσιν καὶ περιέρχονται αὐτομάτως εἰς τὴν στρατιωτικὴν μηχανήν, εἰς τὴν Ρωσσίαν λ.χ. ὅπου ὑπάρχει μίᾳ ἀκόρεστος ζήτησις διὰ νέον κεφαλαιουχικὸν ἐξοπλισμόν,

ἀκόμη δὲ καὶ ὅταν εἰς ἕλασσον βαθμὸν καὶ εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ κατασκευὴ σιδηροδρόμων θὰ ἀπερρόφα τεραστίας ποσότητας νέων κεφαλαίων, ἡ ἐκλογὴ ἡ ὁποία προσφέρεται εἰς τὴν κοινωνίαν μεταξύ παρούσης καταναλώσεως καὶ μελλοντικοῦ πλοῦτου (ἢ τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ πολέμου) εἶναι ἓνα πραγματικὸν πρόβλημα. Πᾶς τις δὲ ὅστις ἀσχολεῖται μὲ τὸν ἐφοδιασμὸν τῆς ἀμέσου καταναλώσεως ἐμποδίζεται νὰ προβῇ εἰς νέας ἐπενδύσεις ἢ νὰ συμβάλῃ εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ πολέμου.

Τὰ παραδείγματα ταῦτα μᾶς δεικνύουν τὴν ἀντίθεσιν ἡ ὁποία ὑφίσταται μεταξύ ἐνὸς ιδεώδους συστήματος εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἀποχὴ δημιουργεῖ πραγματικὸν πλοῦτον καὶ τοῦ συστήματος τὸ ὁποῖον γωαρίζομεν καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἡ οἰκονομία ὀδηγεῖ εἰς ἀναταραχάς, ἐνῶ ἡ ἄρθρῃ χρηματοδότησις γίνεται αἰτία χρεωκοπίας. Τὰ παραδείγματα ταῦτα ὅμως χρησιμεύουν εἰς τὸ νὰ ἀποτρέψουν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀπομακρυνθῶμεν πολὺ ἀπὸ τὴν πατροπαράδοτον ἄποψιν ὅτι ἡ φειδῶ εἶναι ἡ πρώτη μεταξύ τῶν οἰκονομικῶν ἀρετῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VI.

ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Μεταβολαὶ εἰς τὰ ἡμερομίσθια

Εἶδομεν ὅτι ἡ ἀπασχόλησις δύναται νὰ αὐξηθῇ ἢ μὲ τὴν αὐξησιν τῶν ἐπενδύσεων ἢ μὲ τὴν μείωσιν τῶν οἰκονομιῶν. Αἱ δύο αὗται κατηγορίαι διαχωρίζουν τὸ ὅλον ζήτημα καὶ (ἐκτὸς ἀπὸ τὰς μειώσεις εἰς τὴν ἀποδοτικότητα, ἥτις σημαίνει ὅτι χρειάζονται τώρα περισσότεροι ἐργάται διὰ μίαν ὠρισμένην παραγωγὴν) οἰαδήποτε ἐπιρροὴ ἡ ὁποία τείνει νὰ αὐξήσῃ τὴν ἀπασχόλησιν δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ, εἴτε ὡς μία αὐξήσις εἰς τὴν ἀπασχόλησιν εἴτε ὡς μία μείωσις τῆς ἐξοικονομήσεως εἰς τὸ εἰσόδημα.

Προβάλλεται ἐνίοτε ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ἕτερος τρόπος ἐπιτυχίας διὰ μίαν αὐξησιν εἰς τὴν ἀπασχόλησιν εἶναι ἡ αὐξήσις τῶν ἡμερομισθίων. Ἐὰν οἱ ἐπιχειρηματίαι ἤθελον συμφωνήσῃ νὰ αὐξήσουν τὰ ἡμερομίσθια, ἡ ζήτησις τῶν ἐμπορευμάτων θὰ ἠῤῥξανε καὶ ἐπομένως συνάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ δραστηριότης καὶ ἡ παραγωγή θὰ ἠῤῥξάνοντο. Ἡ αὐξήσις ὅμως αὕτη εἰς τὴν ζήτησιν ὅπλῶς ἰσοφαρίζει τὴν αὐξησιν εἰς τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς λόγω τῶν καταβαλλομένων ὑψηλοτέρων ἡμερομισθίων. Διὰ τὴν ἀγορὰν τῶν ἰδίων ἐμπορευμάτων ἀπαιτοῦνται τώρα περισσότερα χρήματα, ἡ δὲ αὐξήσις εἰς τὸ χρηματικὸν εἰσόδημα δὲν σημαίνει ὅτι ἠῤῥξήθη ἡ πραγματικὴ ἀγοραστικὴ ἰκανότης. Μία αὐξήσις τῶν ἡμερομισθίων δὲν εἶναι μέτρον κατὰ τῆς ἀνεργίας.

Ἡ ἀντίθετος πάλιν ἄποψις δὲν εἶναι ἀσυνήθης. Ἰσχυρίζονται ὅτι ἐὰν τὰ χρηματικὰ ἡμερομίσθια ἡλαττοῦντο τὸ κόστος παραγωγῆς θὰ ἐμειοῦτο ἐπί-

σης καὶ συνεπῶς οἱ ἐπιχειρηματίαι θὰ ἔκρινον ὅτι θὰ ἦτο ἐπικερδὲς νὰ παράγουν περισσότερα ἐμπορεύματα. Ἐν τούτοις τὰ χρηματικά εἰσοδήματα κατέρχονται τόσον ὅσον καὶ τὰ ἔξοδα παραγωγῆς, ἢ δὲ ζήτησις τοῦ χρήματος ὑφίσταται ἀνάλογον μείωσιν. Οἰοσδήποτε ἐπιχειρηματίας θὰ ἠδύνατο διὰ τῆς περικοπῆς τῶν ἡμερομισθίων νὰ αὐξήσῃ τὰ κέρδη του, ταυτοχρόνως ὅμως οὗτος θὰ ἐμείωνε τὰς εἰσπράξεις ἄλλων ἐπιχειρηματιῶν, ἐὰν δὲ ὅλοι ὁμοῦ ἐμείωνον τὰ ἡμερομισθία πάντες θὰ εὐρίσκοντο εἰς τὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο καὶ πρότερον. Ἐκεῖνος ὅστις ἀνέρχεται ἐπὶ ἐνὸς καθίσματος διὰ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν πομπήν, δύναται νὰ ἀπολαύσῃ ἀκωλύτως τὴν θέαν, ὅταν ὁμοῦ ὅλοι ἀνέρχονται ἐπὶ καθισμάτων, ἢ θέσις δι' ὅλους παραμένει ἢ αὐτὴ ὡς καὶ πρότερον.

Οἰαδήποτε ἀλλαγὴ εἰς τὰ ἡμερομισθία θέτει ἐπὶ τάπητος πολυσχιδῆ προβλήματα ἅτινα δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς ἀλλαγὰς εἰς τὴν ἀπασχολήσιν εἴτε πρὸς τὴν μίαν εἴτε πρὸς τὴν ἄλλην κατεύθυνσιν καὶ μέχρις ἐνὸς σημείου (ἐξαιρέσει ἀντιδράσεων ἐπὶ τῆς τιμῆς τοῦ τόκου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐξετάζομεν κατωτέρω) ἀλλὰ μία ἀλλαγὴ εἰς τὰ χρηματικά ἡμερομισθία δὲν συνεπάγεται ὅτι ἀσφαλῶς θὰ ὠδήγη εἰς οἰανδήποτε ἀλλαγὴν τῆς ἀπασχολήσεως πρὸς μίαν ὀρισμένην κατεύθυνσιν.

(Ἀκολουθεῖ)